

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta

DIPLOMOVÁ PRÁCE

2017

Bc. Václav Šindýlek

Univerzita Karlova
Pedagogická fakulta
Katedra občanské výchovy a filosofie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Vliv totalitního režimu na hudební produkci v ČSSR v letech 1968–1989
The totalitarian regime influence on music production in CSSR between 1968–
1989

Bc. Václav Šindýlek

Vedoucí práce: PhDr. Josef Straceny, CSc.
Studijní program: Učitelství pro střední školy
Studijní obor: NJ – ZSV

2017

Odevzdáním této diplomové práce na téma vliv totalitního režimu na hudební produkci v ČSSR v letech 1968–1989 potvrzuji, že jsem ji vypracoval pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 1. 12. 2017

Bc. Václav Šindýlek

Děkuji vedoucímu diplomové práce PhDr. Josefu Stracenému, CSc. za poskytnutí cenných rad, odborné vedení a za čas, který mi věnoval.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá vlivem totalitního režimu na hudební produkci v Československu v letech 1968 až 1989. Cílem je prozkoumat různé způsoby, kterými se komunistický režim snažil o usměrnění či zamezení šíření vybraných hudebních směrů. Moc totalitního režimu je ukázána na konkrétních případech jako jsou cenzura, zamezování koncertů, fyzické napadání při vystoupeních, zatýkání, vykonstruované procesy, ovlivňování médií, celostátní akce vedené proti hudebníkům či hudebním skupinám, činnost státních institucí atd. Práce poukazuje na neochotu komunistického režimu trpět jakékoliv nezávislé chování ve společnosti. Zároveň jsou zde analyzovány jednak články v médiích, zprávy státní bezpečnosti apod., a jednak některé texty, které reflektovaly politické události ve vymezeném období a současné odborné práce věnující se zkoumané problematice.

KLÍČOVÁ SLOVA

Normalizace, Neoficiální hudební směry, Underground, Punk, Rock'n'roll, Represe, Nesvoboda, Nátlak

ABSTRACT

This diploma thesis deals with the influence of the totalitarian regime on musical production in Czechoslovakia between 1968 and 1989. The aim is to explore various ways which the communist regime used to regulate or prevent the propagation of selected musical genres. The power of the totalitarian regime is shown in specific cases, such as censorship, preventing concerts, physical attacks during performances, arrests, artificial processes, media influence, nationwide actions against musicians or music bands, state institutions, etc. The work shows how the communist regime avoided accepting any independent behavior in the society. At the same time, there are analyzed both articles in the media and state security reports, etc., and some texts reflecting political events in the particular period and current professional work on this topic.

KEYWORDS

Normalization, Unofficial Musical Genres, Underground, Punk, Rock'n'roll, Repression, Unfreedom

Obsah

ÚVOD.....	8
1. VYMEZENÍ POJMŮ	10
1.1. KULTURA.....	10
1.2. SUBKULTURA.....	11
1.3. UNDERGROUND	12
1.4. ASANACE.....	13
1.5. DISIDENT	13
1.6. NORMALIZACE.....	13
1.7. CHARTA 77	14
1.8. SAMIZDAT.....	14
2. HISTORICKÝ KONTEXT	15
2.1. OBDOBÍ 60. LET A PRAŽSKÉ JARO.....	15
2.2. NORMALIZACE.....	22
2.3. ODPOR VŮČI NORMALIZACI.....	27
3. VLIV TOTALITNÍHO REŽIMU NA HUDEBNÍ PRODUKCI.....	30
3.1. ROCK’N’ROLL	30
3.2. UNDERGROUND	38
3.3. FOLK.....	46
3.4. PUNK	52
3.5. METAL.....	60
3.6. OI! A SKINHEADS	61
3.7. JAZZOVÁ SEKCE.....	63
ZÁVĚR	67
SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	70
PŘÍLOHY	77

Úvod

Předmětem diplomové práce je prozkoumání vlivu totalitního režimu na hudební produkci v letech 1968–1989 v Československu. Důvodů, proč jsem si toto téma vybral, je více. Prvně mne zajímá předrevoluční období z hlediska různých subkultur, na kterých jde zářně demonstrovat moc komunistického režimu. Již dříve jsem se zabýval problematikou např. vlajkonošů či vlasatců, což jsem zpracoval ve své bakalářské práci, avšak prozkoumat vztah režimu k neoficiálním hudebním směrům bylo pro mne taktéž velmi lákavé. Ačkoliv o undergroundu již bylo řečeno mnohé, ostatní hudební směry zůstávaly více méně neprobádané a neexistuje příliš mnoho publikací, které by se tímto tématem zabývalo.

Zároveň jsou témata komunistické moci a normalizace nadále aktuální a je potřeba na ně neustále poukazovat, aby nedocházelo k zapomenutí a aby se z období, ve kterém se jakékoliv svobodné smýšlení trestalo, nestal pouhý historický milník.

Práce je koncipována jako teoretická, jelikož, jak je psáno výše, neexistuje příliš mnoho zdrojů mapující vliv režimu na hudební produkci a směry, jimiž se tato studie zabývá. Navíc je vzhledem k tématu práce problematické sehnat respondenty. Pro výzkum bude využito metody historické

Hlavním cílem studie bude prozkoumat mechanismy komunistického režimu, kterými ovlivňoval hudební produkci a zabraňoval šíření hudebních směrů, které pocházely ze západních zemí.

K prozkoumání těchto mechanismů bude využito odborné literatury, archivních zpráv státních institucí o různých lokálních i celostátních akcích, dokumentárních seriálech a jiných televizních pořadů. Dále budou analyzovány některé hudební texty, které reflektovaly politické události či náladu ve společnosti ve vymezeném období. Opírat se budu i o tuzemská a zahraniční mediální sdělení, která velkou měrou přispívala k vytváření určitého obrazu o hudebních směrech, skupinách a interpretech.

Práce bude koncipována do tří částí, z nichž ta první vysvětluje určité pojmy, vztahující se k tématu vlivu totalitního režimu na hudební produkci. Zbývající dvě části představují stěžejní část diplomové práce.

Druhá část mapuje historické pozadí vybraného období. Bude popsán vývoj politických událostí, které vedly k Pražskému jaru, následné okupaci sovětskými vojsky, normalizaci, a nakonec pádu komunistického režimu v roce 1989, dále důležité situace ve

společnosti jako např. vznik Charty 77. Popsání historického, popř. politického pozadí je nezbytné pro správné pochopení třetí části.

Třetí část mapuje vliv totalitního režimu na vybrané hudební produkce. Každá podkapitola se týká určitého hudebního směru, v jehož rámci bude poukázáno na veškeré mechanismy státního zřízení, kterými byla hudební produkce ovlivňována.

1. Vymezení pojmů

1.1. Kultura

Jednoznačná definice pojmu kultura není možná. Její pochopení a vnímání je silně individuální. Slovo kultura, jehož původ pochází z latinského *colare*, což znamenalo vzdělávat, pěstovat či pečovat, se nejprve užíval v souvislosti se zemědělstvím. V Novém významu měl slovo kultura použít Marcus Tullius Cicero, který označil filozofii jako kulturu ducha, tedy oblast přispívající ke kultivaci osobnosti a oblasti pro lidské vzdělávání.

Problém s definicí potvrzuje i Chris Barker, který kulturu charakterizuje jako komplikovaný a kontroverzní výraz, který nezastupuje samostatnou jednotku nezávislého objektového světa a jeho význam se mění na základě toho, co si o něm lidé myslí a jakým způsobem ho užívají. S tímto koresponduje i výrok E. T. Halla: „*Kultura je příbuzná, ne-li synonymní s tím, co označujeme jako mysl*“¹

V podobném duchu se vyjadřuje i Hebdige, který pojem kultura považuje také za nejednoznačný koncept, jehož význam se v průběhu staletí proměňuje, kdy například v přírodních vědách označoval vědecký termín pro průběh i samotný produkt v procesu uměle vytvářených mikroorganismů.

Nakonečný zdůrazňuje, že kultura je specificky lidský fenomén, kterým se odlišujeme nejen od zvířecích společenství, nýbrž se jím rozlišují i jednotlivá lidská společenství mezi sebou.²

Smolík poukazuje, že kulturu utváří specifické segmenty, např. jazyk, náboženství, morálka a vzorce chování, potřeby, zvyky, tradice, sport či móda. Obecně kulturu tvoří: Kulturní artefakty (výtvory lidské činnosti), sociokulturní regulativy (normy a pravidla lidského chování), ideje (cíle, vize, hodnoty) a sociální instituce (jedná se o mezilidské vztahy a řešení životních problémů)³

¹ SMOLÍK, Josef. Subkultury mládeže: uvedení do problematiky. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010

² NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009.

³ SMOLÍK, Josef. Subkultury mládeže: uvedení do problematiky. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010

1.2. Subkultura

S definicí pojmu subkultura je to podobně obtížné, jako s pojmem kultura. Obecně by se dalo říci, že se jedná o specifické, od běžných vzorců většinové kultury lišící se vzorce jednání, které jsou charakteristické spíše pro menší, vyhraněnou skupinu. Hlavním znakem subkultury je právě odlišnost, která je vyjádřena předponou *sub*.

Ovšem ne všichni sociologové s užitím termínu subkultura souhlasí. Například R. Girtler užívá termín „*okrajová kultura*“, jelikož předpona *sub* poukazuje na nízké společenské postavení dané kultury.

Smolík konstatuje, že subkultury sdružují jedince se společnými konkrétními problémy a vlastním pohledem na realitu a společnost.

Hebdige poukazuje na komunikaci subkultur se společností prostřednictvím předmětů, které jsou širším okolím chápány jako znaky či poznávací znamení. Toto tvrzení je rozhodně pravdivé, pokud bychom se zeptali na ulici na poznávací znaky některý notoricky známých subkultur, např. punk, metal či hip hop, většina dotázaných by s odpovědí neváhala. Otázkou ovšem může být, co vše lze považovat za subkulturu. Pevné hranice, co subkultura je a co není, neexistují a myslím, že za subkulturu se v jisté formě nadsázky dá považovat téměř cokoli, zahrádkáře, kutily, sběratele vinylových desek či CD nosičů, spisovatele či provozovatele poutových atrakcí, tzv. „světské“. ⁴

V knihách mapující městské subkultury je používán namísto tohoto pojmu termín shodný s názvem knih, *kmeny*. Tento termín pochází z anglického *urban tribes*, který byl poprvé použit v osmdesátých letech francouzským sociologem Michele Maffesolim. *Urban tribes* čili *kmeny*, charakterizoval jako „*microgroups of people who share common interests in urban areas*“, tedy jako mikroskupiny lidí sdílející stejné zájmy. Termín *kmeny* může vyvolávat pocit návratu k přírodě, pravěku, kdy existovaly různé *kmeny*, např. domorodců, které měli určité vzorce chování, znaky či pravidla. Podobná paralela se objevuje i v knize *Šaman* od Egona Bondyho, kde je dán příběh šamana do kontrastu k soudobé společnosti. ⁵

⁴ ŠINDÝLEK, Václav. Subkultury, jejich podoba a vývoj před a po roce 1989. Č. Budějovice. 2015. Bakalářská práce (Bc.) JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta

⁵ Tamtéž.

1.3. Underground

Termín underground je mnohoznačný. Ve smyslu *opozice* vůči oficiální kultuře byl patrně poprvé použit v padesátých letech minulého století ve spojení s americkými experimentálními filmy Andyho Warhola, Jonase Mekase, či Stana Brakhage či s literárními díly tzv. „beat generation“, která byla zastoupena autory jako např. Allen Ginsberg, Jack Keruac, Charles Bukowski a další. Následně byl termín přímo použit ve Philadelphii při přednášce francouzského výtvarníka Marcela Duchampa, který pronesl, že velký umělec zítřka půjde do podzemí, tedy do undergroundu.⁶ Což ovšem nebylo myšleno ve smyslu uměleckého směru, nýbrž vnitřní postoj umělce. Na tento výrok reaguje i Ivan Martin Jirous: *„Velký umělec zítřka půjde do undergroundu“ napsal na sklonku svého života Marcel Duchamp. Nemyslel tím underground jako nálepkou označující nějaký nový umělecký směr. Myslel tím underground jako nový duchovní postoj čestného umělce, reagujícího na odlidštění a zkurvení hodnot ve světě konzumní společnosti...“*⁷

V USA byl termín ve smyslu podzemí použit jen obrazně, šlo spíše o pocit umělců vůči většinové kultuře. S tvorbou undergroundových umělců, i přes občasné restriktce či pronásledování FBI, neměli velké vydavatelské firmy problémy, stejně tak umělci neměli např. zákazy koncertování.

V USA bychom mohli underground vnímat spíše v umělecké rovině. Ovšem v Československu a socialistických zemích se underground ocitl vyloženě v rovině společenské a působil skutečně v podzemí. Toto tvrzení dokládá I. M. Jirous ve své Zprávě o třetím hudebním obrození: *„Z undergroundu mytologického se stal underground ve smyslu kulturně sociologickém, tak jak byl zamýšlen a proklamován na počátku šedesátých let Sandersem, Ginsbergem, Nuttallem, Learym a mnoha jinými pionýry tohoto hnutí. Dokonce se odvažují říci, že se teprve v podmínkách našeho establishmentu stal undergroundem v pravém smyslu tohoto slova...“*⁸

⁶ 518., Vladimír a kol. Kmeny 0: městské subkultury a nezávislé společenské proudy před rokem 1989. 1. vyd. V Praze: Bigg Boss, 2013

⁷ JIROUS, Ivan Martin. *Zpráva o třetím českém hudebním obrození* [online]. [cit. 2017-04-12]. Dostupné z: www.moderni-dejiny.cz/clanek/file/id/830/

⁸ Tamtéž

1.4. Asanace

Projekt asanace byla akce Státní bezpečnosti, která měla za úkol vyhostit „nepohodlné“ osoby, především signatáře Charty 77, představitele ilegální katolické církve a zástupce undergroundu, z území Československa.

Rozkaz k vykonání akce byl podepsán tehdejším ministrem vnitra Jaromírem Obzinou a zahájen na sklonku roku 1977. Donucovací metody StB, mnohdy vypracované na konkrétní osobu, byly různé. Využívaly byly speciální psychologické postupy, psychický teror, vyhrožování či násilí.

Akce Asanace donutila do listopadu 1989 odejít zhruba 280 signatářů Charty. S činiteli této akce byl veden soudní proces až v roce 2001, jehož rozsudku se ovšem sám Jaroslav Obzina nedožil.⁹

1.5. Disident

Termín disident, pocházející z latinského *dissidere*, tj. nesouhlasit, byl užíván pro odpůrce režimu v sedmdesátých a osmdesátých letech a označovalo především signatáře Charty.

Samotné slovo začali prvně užívat v šedesátých letech novináři ze západních zemí, jako termín označující odpůrce režimu v sovětských zemích.¹⁰

Být disidentem velmi často znamenalo riskovat ztrátu zaměstnání, nejen svého ale i svých rodinných příslušníků a zároveň ztrátu možnosti nálezů jiné práce či ztrátu možnosti studia pro své děti a také časté výslechy či vězení.¹¹

1.6. Normalizace

Tímto termínem se označuje období od sovětské okupace v roce 1968, kdy bylo dle vedení SSSR potřeba navrátit poměry v ČSSR do normalizovaného stavu, až do pádu režimu v roce 1989.

⁹ NAVARA, Luděk a Josef ALBRECHT. *Abeceda komunismu*. Brno: Host, 2010.

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ MACHÁČEK, Jan. Kdo je disident? *Respekt* [online]. 2008 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z: <https://www.respekt.cz/audit-jana-machacka/kdo-je-disident>

Pro KSČ to znamenalo dohlížet na dění v Československu, jak politické, tak kulturní. Byly zakazovány kulturní akce, např. studentský majáles, byla zavedena přísná cenzura, byly uzavřeny hranice a téměř vše podléhalo kontrole. Případný odpor znamenal restrikce všeho druhu.¹²

1.7. Charta 77

V roce 1975 podepsalo Československo dokument *Závěrečný akt Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě*, který byl vyústěním stejnojmenné konference. Podpisem se ČSSR zavázalo mimo jiné k dodržování a respektování lidských práv a základních svobod.

V roce 1976 došlo ovšem k procesu s členy kapely The Plastic People of the Universe a DG307, kteří byli následně odsouzeni. Jako reakce na tento proces a fakt, že jím byl výše zmíněný bod porušen, vznikla k 1. 1. 1977 Charta 77.

Dokument se veřejně začal šířit v denících ve Francii, Británii či Německu. V ČSSR došlo k propagaci paradoxně i díky KSČ, která Chartu veřejně napadala v tisku. Jako první mluvčí byli uvedeni profesor Jan Patočka, Václav Havel a profesor Jiří Hájek. Reakcí na Chartu vznikla podpisová akce Anticharta, pod níž byli podepsáni především českoslovenští umělci.

Činnost Charty 77 byla oficiálně ukončena v roce 1992.¹³

1.8. Samizdat

Slovo samizdat, pocházející z ruského jazyka (znamená samo-vydáváno) označovalo texty, které lidé podomácku přepisovali, opisovali, čímž obcházeli zavedenou cenzuru. Díky tomu se mohla režimem zakázaná literatura šířit mezi další občany.

Samizdatem se šířila díla nejen členů disidentů, např. básně Jaroslava Seiferta, ale i díla českých spisovatelů, např. Bohumila Hrabala či přeložená díla zahraničních autorů, např. Alexandr Solženicyn aj.¹⁴

¹² NAVARA, Luděk a Josef ALBRECHT. *Abeceda komunismu*. Brno: Host, 2010.

¹³ *Informace o Chartě 77* [online]. 1992 [cit. 2017-04-19]. Dostupné z:

http://www.vons.cz/data/pdf/infoch/1992/INFOCH_informace_o_Charte_77.pdf

¹⁴ NAVARA, Luděk a Josef ALBRECHT. *Abeceda komunismu*. Brno: Host, 2010.

Později byla vydávána nejen samizdatová literatura, ale i samizdatové periodiky, mezi nejznámější patří např. časopis Vokno. Samizdatoví autoři a vydavatelé často spolupracovali s vydavateli v exilu.

Dnes se samizdatová a exilová literatura nachází v knihovně Libri prohibiti v Praze.

2. Historický kontext

2.1. Období 60. Let a Pražské jaro

Po období tvrdých represí, vykonstruovaných soudních procesů a politických vražd došlo ve druhé polovině 50. Let k postupnému uvolnění. Na XX. Sjezdu KSSS se 1. tajemník ÚV Nikita Chruščov vyjádřil negativně o J. V. Stalinovi, odsoudil jeho zločiny a požadoval návrat k původním stranickým normám, nastavené V. I. Leninem.

V Československu se začaly změny projevovat propouštěním vězňů (např. Smrkovský), které vyvrcholilo rokem 1960, kdy byla vyhlášena amnestie. Téhož roku byla přijata nová, socialistická ústava a název republiky byl změněn na ČSSR. Následně i prezident Antonín Novotný veřejně připustil nezákonné jednání strany i chyby, kterých se dopustil Klement Gottwald. Projednávána byla i otázka zrušení Stalinova pomníku na Letné.¹⁵

Kritika se netýkala jen politické situace, ale i hospodářské. Někteří politici, např. Ota Šik, požadovali změnu stávajícího systému. Spory uvnitř strany dopomohly k postupnému uvolnění poměrů ve společnosti. Došlo ke vzniku nových, dnes už takřka legendárních divadel, např. Semafor či Divadlo Járy Cimrmana. Na IV. Sjezdu českých spisovatelů v roce 1967 došlo při projevech Ludvíka Vaculíka či Ivana Klímy k otevřené kritice stranické politiky. Do společnosti začaly pronikat filmy ze západních zemí. Jisté uvolnění bylo cítit i v hudebním odvětví.

Do společnosti začal pronikat nový hudební styl, rock'n'roll, který byl sice k slyšení v padesátých letech v klubu Reduta na Národní třídě v Praze, avšak mezi mládež se dostal až počátkem šedesátých let a společně s ním i spojený taneční styl a móda. Další vlnu přinesl rok 1964, kdy mezi československou mládež začala pronikat britská kapela Beatles. Desky

¹⁵ NEBOJSA, B.: Normalizace, to je ono!. Tišnov: SURSUM, 2001.

skupiny bylo sice velmi obtížné sehnat, byly občasné zmínky o beatlemanii k vidění v československé státní televizi či kinu, sice vždy doprovázené negativními komentáři, ale pro mladou generaci to byl stále jeden z mála zdrojů informací.¹⁶

Nejednotnost strany bylo možné pozorovat i právě ve vztahu k mladé generaci. Část komunistické strany chtělo vyjít vstříc vlivům mládeže, část ovšem nikoliv. Výsledkem bylo například násilné rozeznání fanoušků při vystoupení britské beatové skupiny Manfred Mann, na které dodnes i samotní členové skupiny vzpomínají¹⁷

Dalším příkladem stranických rozepří je návštěva amerického spisovatele, představitele beatnické literatury, Allena Ginsberga. Ten se zúčastnil studentských oslav 1. května 1965, kde byl zvolen i králem majálesu. Ačkoliv byl Ginsbergovi povolen vstup do země, byl později díky svému vzezření a vlivu na mládež pronásledován státní bezpečností a následně byl vyhoštěn z ČSSR. (Blažek a Pospíšil, Vraťte nám vlasy, 2010, str. 47)

Ve společnosti se postupně objevovaly také různé demonstrace. Jedním z příkladů byl protest studentů, kvůli neustálým výpadkům světla na strahovských kolejích. Průvod studentů, jehož heslem byl požadavek s hlubším významem „Chceme světlo!“, byl ovšem násilně rozeznán.¹⁸

Ovšem v šedesátých letech docházelo i k různým represivním opatřením. V roce 1966 byla na základě stížnosti organizace KSČ v Národním muzeu zahájena kampaň vůči tzv. máničkám. Nutno podotknout, že termín mánička byl použit v oficiálních dokumentech, pojednávajících o negativních jevech mládeže: „*Již delší dobu se objevují mezi mládeží tzv. „máničky“, vyznačující se nošením nepřiměřeně dlouhých vlasů u chlapců a u převážné většiny z nich i nevhodným oblékáním, v mnohých případech se nerozezná ani pohlaví. Společným rysem této mládeže je provokativní a odpuzující chování vůči spoluobčanům na veřejnosti i v uzavřených veřejných místnostech. [...]*

*Největší počet těchto tzv. „mániček“ je v Praze, kde se scházejí na různých místech města, jako jsou pasáže, parky, nádraží, avšak také v některých restauracích ve všech obvodech. Je charakteristické, že do těchto podniků docházejí bez ostychu ve svém neupraveném a nevhodném oblečení, aniž by přihlíželi k ostatním hostům [...]*¹⁹

¹⁶ POSPÍŠIL, Filip a Petr BLAŽEK. "Vraťte nám vlasy!": první máničky, vlasatci a hippies v komunistickém Československu : studie a edice dokumentů. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

¹⁷ Unikátní koncert Manfred Mann z Československa na CD [online]. [cit. 2017-04-27]. Dostupné z: <http://www.oldiesradio.cz/clanky/novinky/unikatni-koncert-manfred-mann-z-ceskoslovenska-na-cd/>

¹⁸ ŠINDÝLEK, Václav. *Subkultury, jejich podoba a vývoj před a po roce 1989*. Č. Budějovice, 2015. Bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUĎEJOVICÍCH. Pedagogická fakulta

¹⁹ *Nežádoucí negativní jevy mezi mládeží – návrhy na opatření*. ABS, f. H 1-4, inv. Jedn. 776, kart. 86, kopie

Teprve později byl zaveden pojem vlasatci, a to v dokumentu, týkajícím se opatření vůči některým negativním jevům u mladé generace. „*V posledním období zesílily tendence pronikání nevkusu do účesové úpravy a oblékání u části mládeže, zejména chlapců. Nejvýrazněji se to projevuje u vlasatců, tzv. mániček. Tato vnější úprava, která je zpravidla spojena s nečistým, urážejícím oblékáním, špatným chováním a obhroublostí, je v rozporu se soustavou etických norem; hluboce se promítá do morálky individua, mezilidských vztahů, ale i socialistické zákonnosti a veřejného pořádku. [...]*“²⁰

Původně akce vedená proti vlasatcům, kteří pobývali na schodech před Národním muzeem, přerostla v akci celonárodní. Vedení KSČ si nechalo vypracovat mapu znázorňující výskyt vlasatců v celém Československu. V souhrnné zprávě, pojednávající o průběhu a výsledcích kampaně vedené vůči vlasatcům, byly uvedeny informace o zadržených v období od srpna do října 1966. „*V průběhu příprav opatření bylo v celostátním měřítku evidováno a postiženo celkem 3 976 jedinců. Malý zlomek z tohoto počtu jsou dívky (87), vesměs trvalé společnice „vlasatců“ v různých partách, z nich plných 45% je pohlavně nakaženo.*“²¹

Kampaně byla ve společnosti přijata pozitivně, protesty byly velmi ojedinělé. Výjimkou byl např. Milan Knížák, který ve svém *Prohlášení k dlouhovlasým*, kritizuje celou akci a celou společnost nazývá chorobnou.

I přes zdůrazňované úspěchy kampaně docházelo postupně k akceptování dlouhovlasých, což zapříčinila obliba západní kultury u mladých a také pronikajícím vlivem hnutí hippies.

V druhé polovině šedesátých let začala mít stále větší vliv reformní část strany, která požadovala změnu ve vedení strany. Na konci roku 1967 již byli reformní komunisté silní a požadovali oddělení funkcí 1. tajemníka ÚV KSČ a prezidenta ČSSR. Následkem bylo odvolání Antonína Novotného z funkce 1. tajemníka. Nástupcem se stal zástupce reformistů, Alexandr Dubček, který do funkce nastoupil 4. ledna 1968, což je považováno za začátek obrodného procesu s názvem „Pražské jaro“.

Cílem reforem bylo prosadit tzv. „socialismus s lidskou tváří.“ Jedním ze zásadních projevů demokratizace, která byla zprvu schválena i z vedení strany z Moskvy, byla např.

strojopisu.

²⁰ Opatření proti některým negativním jevům projevujícím se u části mládeže. ABS, f. H 1-4, inv. Jedn. 776, kart. 86, kopie strojopisu.

²¹ Souhrnná zpráva o průběhu a výsledcích opatření VB proti „vlasatcům“. ABS, f. H 1-4, inv. jedn. 776, kart. 86, 3 strany A4 strojopisu

změna zákona o periodickém tisku a ostatních hromadných informačních prostředcích, čímž byla oficiálně zrušena cenzura:

„1. § 17 zní:

Cenzura je nepřípustná“

Cenzurou se rozumějí jakékoliv zásahy státních orgánů proti svobodě slova a obrazu jejich šíření hromadnými informačními prostředky [...] ²²

Postupně docházelo k aktivizaci církví či vzniku nových stran, např. KAN (klub angažovaných nestraníků), K 231 (klub sdružující oběti politických procesů), byla obnovena sociální demokracie, vznikali různé výbory (Dělnické výbory na obranu svobody tisku, Koordinační výbor tvůrčích svazů), svazy a hnutí (Svaz vysokoškolského studentstva).

V březnu 1968 bylo na základně několika návrhů Antonínu Novotnému doporučeno, aby rezignoval na svoji funkci prezidenta republiky. Novotný 22. března rezignoval a začátkem dubna byl zvolen prezidentem sedmdesáti tříletý československý generál Ludvík Svoboda. Do vrcholných funkcí se postupně dostávali i další reformisté, předsedou vlády se stal Oldřich Černík, předsedou Národního shromáždění Josef Smrkovský a předsedou Národní fronty František Kriegel.

Situace se zdárně měnila k lepšímu, represe se naopak začali dotýkat osob, které měli v padesátých letech výsadní postavení. Např. Jarmila Glazarová musela zdůvodňovat podporu trestu smrti Milady Horákové, kterou vyjádřila ve svém článku. Došlo i k znovuoobnovení vyšetřování smrti Jana Masaryka. Ovšem vedení KSČ již od druhého čtvrtletí roku 1968 tušilo vpád vojenských sil. Při setkání delegací Bulharska, Maďarska, Polska, NDR, SSSR a ČSSR v Drážďanech bylo zdůrazněna potřeba upevnit pokyny dané Varšavskou smlouvou, a tudíž měli země Varšavského paktu zájem zasahovat a usměrňovat vývoj v ČSSR, který nebyl dle jejich představ.

Vedení strany a státu ovšem výsledky jednání a reálnou hrozbu vpádu vojsk nezveřejňovalo. Ve společnosti byl nadále kladen důraz na svobodu, avšak začaly se objevovat se hlasy, které varovaly před možným zásahem ze strany SSSR. Např. Jan Werich komentuje situaci v rozhovoru z 20.7. 1968 takto: „*Ovšem musí se to hlídat! Víte? Musí se hlídat, protože je sice pravda, že ta zima je za námi, ta dlouhá dvacetiletá zima je za námi*

²² ČSSR. Zákon 84/1968 Sb., kterým se mění zákon č. 81/1966 Sb., o periodickém tisku a o ostatních hromadných informačních prostředcích. In: Sbírka zákonů ČSSR. 1968, částka 26, str. 10. Ministerstvo spravedlnosti, 1968. Dostupné z: <http://ftp.aspi.cz/opispdf/1968/026-1968.pdf>

a přichází jaro a obleva, ale ona se každá obleva musí hlídat, aby nenastala povodeň [...] aby se ledy neutrhly horempádem, neorganizovaně. Aby se neudělala ledová bariéra. Potom by to zadrželo vodu a mohla by nastat potopa, voda by se rozlila a majitelé sousedních pozemků by se potom mohli domnívat, že nám musí přijít na pomoc odstranit ty ledy a třeba i jinak, než my sami si to představujeme.“²³

27. června byl otisknut v novinách manifest *Dva tisíce slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům a všem*. Autor, Ludvík Vaculík, zde reagoval na dosavadní průběh Pražského jara: „*Od začátku letošního roku jsme v obrodném procesu demokratizace. Začal v komunistické straně. Musíme to říci a vědí to i ti nekomunisté mezi námi, kteří odsud už nic dobrého nečekali. Je ovšem třeba dodat, že tento proces ani nemohl jinde začít. Vždyť jenom komunisté mohli po celých dvacet let žít jakýmsi politickým životem [...]. Iniciativa a úsilí demokratických komunistů je proto jen splátkou na dluh, který celá strana má u nekomunistů, jež udržovala v nerovnoprávném postavení. Komunistické straně nepatří tedy žádný dík; patří jí snad přiznat, že se poctivě snaží využít poslední příležitosti k záchraně své i národní cti*“²⁴

Zároveň zde Ludvík Vaculík vyjadřuje svoji obavu z možného zásahu a vybízí občany, aby byly bdělé.

„*Čas, který nastává, je léto s prázdninami a dovolenými, kdy se nám po starém zvyku bude chtít všeho nechat. Vsaďme se však, že naši milí odpůrci si nedopřejí letního oddechu, budou mobilizovat své zavázané lidi a budou si už teď chtít zařídit klidné svátky vánoční! Dávejme tedy pozor, co se bude dít, snažme se tomu porozumět a odpovídat.* [...]“

Veliké znepokojení v poslední době pochází z možnosti, že by do našeho vývoje zasáhly zahraniční síly. Tváří v tvář všem přesilám můžeme jedině trvat slušně na svém a nezačínat si. Své vládě můžeme dát najevo, že za ní budeme stát třeba se zbraní, pokud bude dělat to; k čemu jí dáme mandát, a své spojence můžeme ujistit, že spojenecké, přátelské a obchodní smlouvy dodržíme [...]“²⁵

Prohlášení bylo kladně přijato většinou společností, podepsalo ho více než sto tisíc občanů, včetně několika set zástupců veřejného života, např. herec Jan Tříska, výtvarník Jiří

²³ *Pražské jaro 1968: literatura - film - média: materiály z mezinárodní konference pořádané Literární akademií za spolupráce s Městskou knihovnou Praha 20.-22. května 2008*. Praha: Literární akademie, 2009.

²⁴ VACULÍK, L. *2000 slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům a všem*. Literární listy, roč.1, č. 18, 27. červen 1968.

²⁵ VACULÍK, L. *2000 slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům a všem*. Literární listy, roč.1, č. 18, 27. červen 1968.

Trnka, Jan Werich, zpěvák Karel Gott či sportovci Emil Zátopek a Věra Čáslavská. Avšak ÚV KSČ byl manifest jednoznačně odmítnut. Komunisté ho považovali za antisovětský, kontrarevoluční a obávali se tzv. mocenského chtíče intelektuálů. Manifest rozlítl i vedení zemí Varšavské smlouvy, a to naléhalo na vedení KSČ, aby odstoupilo od reform.

Generální tajemník ÚV KSSS Leonid Brežněv chtěl situaci projednat s Alexandrem Dubčekem. K setkání došlo na území Slovenka v Čierné nad Tisou v železničních vagónech. Během tohoto tzv. vagónového jednání, bylo představitelům ČSSR nařízeno provést stranické změny na vedoucích postech a opětovně zavést cenzuru a kontrolu nad hromadnými sdělovacími prostředky. Bylo také požadováno potlačení a zrušení jiných politických stran. Setkání bylo přísně střeženo a z jednání, které proběhlo jen mezi L. Brežněvem a A. Dubčekem, neexistuje záznam. Bývalý poradce člena ÚV KSČ Josefa Smrkovského a přímý účastník jednání Jan Křen později v rozhovoru prohlásil: „Z Čierné nad Tisou jsme odjeli s umírněným optimismem, že se to povedlo uhrát. Krieger se Smrkovským předvídali, že hrozí intervence. Dnes víme, že to Sověti měli připravené“²⁶

Připravenost je zřejmá např. z přepisů záznamu telefonních rozhovorů mezi A. Dubčekem a L. Brežněvem ze 13. srpna. Podnětem pro vstup vojsk byl tzv. zvací dopis vytvořený konzervativními komunisty Aloisem Indrou, Drahomírem Kolderou, Oldřichem Švestkou, Antonínem Kapkou a Vasilem Biřákem. V dopise bylo vyjádřeno ohrožení postavení socialismu v ČSSR a žádost o pomoc:

„Vedení strany už není dále schopno úspěšně se hájit před útoky proti socialismu, není s to organizovat proti pravicovým silám ani ideologický, ani politický odpor. Sama existence socialismu v naší zemi je ohrožena. Politické prostředky a prostředky státní moci v naší zemi jsou nyní už do značné míry ochromeny. Pravicové síly vytvořily příznivé podmínky pro kontrarevoluční převrat.

V této těžké situaci se obracíme na vás, sovětské komunisty, vedoucí představitele KSSS a SSSR, s prosbou o poskytnutí účinné podpory a pomoci všemi prostředky, které máte k dispozici. Jedině s vaší pomocí lze dostat ČSSR z hroziícího nebezpečí kontrarevoluce. [...]“²⁷

²⁶ Brežněv při setkání s čechoslováky zuřil [online]. [cit. 2017-05-02]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/breznev-pri-setkani-s-cechoslovaky-v-cierne-zuril-fvw-/zpr_archiv.aspx?c=A080818_183702_kavarna_dp

²⁷ RŮŽIČKA, Daniel. Zvací dopis (pravděpodobný text). RŮŽIČKA, Daniel. Totalita.cz [online]. [cit. 2015-06-15]. Dostupné z http://www.totalita.cz/txt/txt_1968_dopis_zvaci.php

Původní termín vpádu vojsk byl stanoven na 9. září, avšak sovětské velení nechtělo dlouho čekat a riskovat komplikace, a proto byl termín stanoven na noc z 20. na 21. srpna. Toto datum bylo stanoveno 17.8. 1968 na schůzi politického byra KSSS a již o den později byli Dubček a další vrcholní představitelé státu v čele s prezidentem Svobodou varováni před příchodí invazí, nicméně informacím nechtěli věřit. Avšak 20. srpna okolo 23. hodiny překročily hraniční přechody první sovětské tanky a ÚV KSČ obdrželo zprávu, že na území Československa právě vstoupila vojska Varšavské smlouvy. Vstup vojsk by se dal označit jako konec Pražského jara.²⁸

Během několika hodin byla většina měst obsazena. Obsazeny byly i budovy televizního vysílání a rozhlasu. Průběh okupace bylo možné sledovat v Československé televizi, která zveřejnila i první obrázky z okupované Prahy. Ovšem záhy byla budova vysílání v Měšťanské besedě ve Vladislavově ulici v Praze obsazena a štáb v čele s moderátorkou Kamilou Moučkovou byl nucen přenos ukončit. Střelbu a obsazení rozhlasové budovy na Vinohradské ulici v Praze bylo možné slyšet i ve vysílání, následně byla budova obsazena. Avšak vysílání bylo ve skrytém pracovišti na Žižkově znovuobnoveno.

V průběhu prvního dne okupace byli zadrženi představitelé strany a reformní komunisté Dubček, Kriegel, Smrkovský, Špaček a Černík a po několika hodinách převezeni v obrněných transportérech na pražské letiště v Ruzyni a deportováni do SSSR.

Prezident Ludvík Svoboda ve svém projevu vyzýval lid k zachování klidu a rozvahy, ovšem okupace se bez reakce neobešla, protesty probíhaly ve většině okupovaných měst. Např. V Liberci začali občané házet předměty a napadat příslušníky armád Varšavské smlouvy, ti naopak začali střílet. Během palby bylo několik lidí usmrceno a těžce zraněno. Na okupaci reagovali i někteří umělci. Právě v Liberci zasáhli do radiového vysílání herec Jan Tříska a Václav Havel, který nabádal k obezřetnosti a opovržení jakýmkoliv kolaboranty, zároveň vyzýval umělce ve světě k organizaci protestů proti okupaci ČSSR.²⁹

Řešit situaci se vydala 23. srpna delegace nejvyšších státních úředníků v čele s prezidentem Svobodou do Moskvy. K delegaci se přidali i zadrženi komunisté. Původním záměrem mělo být objasnění situace a zdůraznit, že socialismus v ČSSR se nemusí obávat

²⁸ NEBOJSA, B.: *Normalizace, to je ono!*. Tišnov: SURSUM, 2001. .

²⁹ ROŽÁNEK, Filip. *Srpen 1968. Prvních sedm dnů okupace* [online]. 2013 [cit. 2015-06-16]. Dostupné z: http://media.rozhlas.cz/_binary/03004667.pdf

ohrožení a kontrarevoluce. Avšak výsledkem byl podpis Moskevského protokolu, čímž bylo schváleno obsazení a pobyt vojsk na území ČSSR. Jediný, kdo dokument nepodepsal, byl František Kriegel.

Proti obsazení ČSSR se demonstrovalo ve většině států světa, např. ve Francii, Albánii, Itálii. Demonstrovalo se také v New Yorku, Hamburku či Bělehradě. Protesty se dotkly i sportovní oblasti. Fotbalisté některých evropských celků odmítli nastoupit k zápasu s týmy z okupujících zemí a bylo navrženo také vyloučení těchto zemí z mezinárodní fotbalové federace. Avšak byly i státy, které okupaci podpořily, např. KLDR.³⁰

Ovšem zahraniční protesty neměli výrazný vliv na nastalou situaci v ČSSR. 13. září byla obnovena cenzura a bylo zakázáno užívání označení okupant či okupace v hromadných sdělovacích prostředcích. Na našem území bylo více než 700 000 vojáků, 6000 tanků, dále bojová a nákladní letadla a další. Vojska států varšavské smlouvy působila v ČSSR do listopadu 1968, výjimkou byla sovětská vojska, která pobývala na území až do roku 1990. V rámci okupace zemřelo celkem 108 lidí.³¹

V dalších měsících se ve společnosti se stále objevovaly protestní akce, avšak většina demonstrací byla rozehnána a ukončena příslušníky StB a SNB. Postupně se začala čím dál více projevovat stagnace a rezignace společnosti vůči nastalému stavu. Vyburcovat lid k aktivitě chtěl svým činem student Jan Palach, který se 16. ledna 1969 zapálil na Václavském náměstí. S popáleninami druhého a třetího stupně byl odvezen do nemocnice v Legerově ulici, kde s ním byl později nahrán rozhovor, kde svůj čin objasňuje: „*Chtěl sem vyjádřit nesouhlas s tím co se děje, vzbudit lidi.*“³² Jan Palach na následky zranění zemřel o 3 dny později, 19. ledna. Jeho čin vyvolal vlnu reakcí, po Janu Palachovi čin zopakovali ještě Jan Zajíc a Evžen Plocek, avšak vzpoura společnosti nenastala.

2.2. Normalizace

Od listopadu 1968 začaly probíhat ze strany KSČ kontrolované změny, jejichž cílem byl normalizovat společnost. Uvnitř samotné strany došlo na personální obměny, během nichž

³⁰ ROŽÁNEK, Filip. *Srpen 1968. Prvních sedm dnů okupace* [online]. 2013 [cit. 2015-06-16]. Dostupné z: http://media.rozhlas.cz/_binary/03004667.pdf

³¹ Tamtéž

³² *Jan Palach a jeho rozhovor s doktorkou v nemocnici po upálení* [online]. [cit. 2017-06-07]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=3KNJZGXVAIL>

byli vyloučeni reformní členové KSČ. Vyvrcholením bylo dubnové zasedání a odvolání první tajemníka ÚV KSČ Alexandra Dubčeka, jehož 17. dubna 1969 nahradil Gustav Husák. Dubček byl následně ze strany vyloučen, s ním i další reformní komunisté.

Během čistek v roce 1969 bylo vyloučeno ze strany více než 300 000 lidí, kteří současně s vyloučením ztratili i zaměstnání. KSČ dosadila do funkcí konzervativní, prověřené komunisty. Byly zakázány politické formace K 231 a KAN, zakázány byli i časopisy Reportér či Studentské listy. Zakázány byly i knihy, jejich seznam byl vydaný v příloze k politické směrnicí, vydané ministerstvem kultury. Díla např. Václava Havla, Milana Kundery či Ludvíka Vaculíka tudíž nesměla vycházet a musela být vyřazena z knihoven.

V srpnu 1969 byl přijat tzv. *Obuškový zákon*, který opravňoval orgány Státní bezpečnosti zadržovat občany narušující veřejný pořádek až 3 týdny. Dále umožňoval dát komukoliv, kdo by narušoval socialistický řád, výpověď. Konkrétně byla zmíněna např. učitelská profese: „*U učitelů vysokých a jiných škol může příslušný ministr z funkce odvolat, popřípadě i pracovní poměr okamžitě zrušit též proto, jestliže v rozporu se svými povinnostmi vychovávají svěřenou mládež proti zásadám socialistické společnosti a její výstavby.*“³³

Postupem času docházelo k utužování politických vztahů se Sovětským Svazem. V květnu 1970 byl podepsán dokument *Smlouva o přátelství, spolupráci a vzájemné pomoci* a koncem roku 1970 přijalo vedení KSČ dokument *Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti od XIII. Sjezdu KSČ*, v němž bylo obsazení Československa nazváno bratrskou mezinárodní pomocí.³⁴

Pokusy o reformu byly oficiálně označeny za kontrarevoluční a propaganda se snažila jakýmkoliv způsobem pohanit představitele reform, např. některé nazývala imperialistickými agenty. Jediný z představitelů Pražského Jara, který zůstal ve své funkci, byl prezident ČSSR. Ludvík Svoboda ovšem neměl přílišný vliv na společenské události a občané k němu postupně začali ztrácet důvěru, jelikož kvůli udržení funkce prezidenta souhlasil a podpořil normalizaci. Avšak kvůli svému stále zhoršujícímu se zdravotnímu stavu, byl z pozice prezidenta ČSSR v roce 1975 odvolán. Svobodovým nástupcem byl vybrán tajnými volbami generální tajemník ÚV KSČ Gustáv Husák³⁵

³³ Zákonné opatření o některých přechodných opatřeních nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_zakon_1969-099.pdf

³⁴ NEBOJSA, B.: Normalizace, to je ono!. Tišnov: SURSUM, 2001.

³⁵ ŠINDÝLEK, Václav. Subkultury, jejich podoba a vývoj před a po roce 1989. Č. Budějovice, 2015. Bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta

KSČ se snažila stabilizovat společnost. Jednou z cest, jak mezi lidmi udržet klid, bylo vytvořit pro občany příznivé životní podmínky. Proto bylo vyhlášeno budování reálného socialismu, které sledovalo sociální, ekonomický a hospodářský vývoj země. Stranické vedení se snažilo zajistit zvyšování výroby, ale současně byl zvyšován i státní dluh. Téměř všechna energetická produkce byla využita pro hutní průmysl a strojírenství, jejichž produkce byla naopak určena na výrobu energetických zdrojů. Kvůli energetické spotřebě se začala dovážet ropa ze Sovětského svazu, budovat vodní díla a atomové elektrárny (Temelín, Jaslovské Bohunice).³⁶

I přes hospodářské potíže se snažila strana zvyšovat životní úroveň obyvatel, a proto byl vytvořen projekt, který by zajišťoval zvyšování mortality. Cílem bylo finančně podpořit mladé manžele a motivovat je k založení rodiny. Avšak na rychlý přírůstek populace nebyla země připravena a následkem bylo budování jeslí, mateřských škol a vytvoření panelových sídliště na okrajích měst i ve vesnicích.³⁷

Komunistické straně se postupně podařilo vybudovat v občanech určitou pasivitu. Jakékoliv protestní akce byly ihned ukončeny a nebudily přílišný rozruch. Změnu přinesla až Charta 77, které sice zprvu nebyl přikládán přílišný význam, avšak díky své činnosti připravila půdu pro vznik událostí z konce 80. let.

V roce 1980 se stal prezidentem ČSSR opět Gustav Husák, zároveň obhájil i funkci generálního tajemníka ÚV KSČ. V Československu se stejně jako v podstatě celém Sovětském bloku začaly prohlubovat ekonomické problémy. Avšak konzervativní vedení KSČ na změny nereagovalo, přestože bylo na XVI. Sjezdu KSČ v roce 1981 poukázáno na neplnění plánu ekonomického růstu.³⁸

Nicméně vedení KSSS muselo situaci v sovětském bloku vyřešit. Generálním tajemníkem ÚV KSSS se stal Michail Sergejevič Gorbačov, který zavedl reformu s názvem perestrojka a glasnost'. Cílem perestrojky bylo přetvořit podobu ekonomiky Sovětského svazu. Ovšem vedení strany v ČSSR na změny nepřistoupilo, spíše se ještě více snažilo o zachování dosavadního, konzervativního stavu a chodu země.

Problémy začaly být čím dál více zřetelnější. Zastaralá technologie, nedostatek zboží, jako toaletní papír, dámské vložky ale i potraviny (ovoce, oříšky) a vyčkávání ve frontách na

³⁶ HARNA, Josef a Rudolf FIŠER. *Dějiny českých zemí: [současné městské subkultury]*. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 1998, 279 s.

³⁷ *Dějiny zemí koruny české*. Praha: Paseka, 1992.

³⁸ ŠINDÝLEK, Václav. *Subkultury, jejich podoba a vývoj před a po roce 1989*. Č. Budějovice, 2015. Bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta

doplnění zásob se pomalu začalo stávat rutinou, což vyvolávalo u občanů požadavek na zlepšení situace a někteří své stížnosti směřovali i k prezidentu Husákovi: „*Vážený súdruh prezident G. Husák! Týmto Vám oznamujem, že v Bratislavě nie je dostati ani v jednom obchode toaletný papír ani servítky. Čo mám robiť, čím si mám utierati ústa a konečník? Z dennej tlače sa mi zapaluje riť. So súdružským pozdravem P.D.*“³⁹

V roce 1987 přijel Michail Gorbačov do Československa. Od návštěvy vrcholového představitele KSSS si většina veřejnosti slibovala nějaké usměrnění, Gorbačov se ale k situaci v Československu vůbec nevyjádřil. KSČ postoji Gorbačova rozuměla jako souhlasu s nastaveným směrem vývoje a téhož roku navzdory veškerým potížím a protestům dosadila do funkce generálního tajemníka ÚV KSČ, namísto Gustáva Husáka, ještě konzervativnějšího Miloše Jakeše.⁴⁰

Jenomže nátlak na reformu a rozpory začaly vznikat i uvnitř strany. V roce 1988 poukázal předseda vlády Lubomír Štrougal na ekonomickou krizi a její neblahý vliv na morální a sociální stav občanů. Štrougala ve funkci nahradil Ladislav Adamec, ekonom, který pro řešení situace požadoval přijetí reform.

Očividné neshody a krize ve straně daly lidem příležitost vyjít do ulic a vyjádřit nesouhlas se stavem země. U příležitosti připomínky 20let okupace se 21. srpna 1988 uskutečnila první větší veřejná demonstrace, na kterou navazovaly další menší protestní akce. Další velká demonstrace se uskutečnila v lednu 1989, kdy si lidé připomínali 20. výročí oběti Jana Palacha. KSČ se ovšem snažila jakýmkoliv způsobem shromáždění ukončit.⁴¹

Dalším zlomem byla petice *Několik vět*. Autoři v ní vyzývali KSČ k uskutečnění jakýchkoli změn. „*První měsíce roku 1989 znovu a jasně ukázaly, že i když se současné československé vedení velmi často zaklíná slovy přestavba a demokratizace, ve skutečnosti se dost zoufale vzpírá všemu, co demokracii vytváří nebo ji alespoň vzdáleně připomíná. Petice a iniciativy občanů, které samo nezorganizovalo, odmítá jako nátlakové akce, pokojná lidová shromáždění rozhání, do přípravy nových zákonů nedovoluje veřejnosti mluvit. Tytéž měsíce však zároveň ukázaly, že občanská veřejnost se už vymaňuje z letargie a že stále víc lidí má odvahu veřejně projevit svou touhu po společenských změnách. Pohyb ve společnosti se tak začíná stále povážlivěji srážet s nehybností moci, roste společenské napětí a začíná hrozit*

³⁹ NEBOJSA, B.: *Normalizace, to je ono!*. Tišnov: SURSUM, 2001.

⁴⁰ HARNA, Josef a Rudolf FIŠER. *Dějiny českých zemí: [současné městské subkultury]*. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 1998.

⁴¹ Tamtéž

nebezpečí otevřené krize. Takovou krizi si nikdo z nás nepřeje. Proto vyzýváme vedení naší země, aby pochopilo, že nadešel čas ke skutečným a důkladným systémovým změnám a že tyto změny jsou svobodná a demokratická diskuse. Prvním krokem k jakýmkoli smysluplným změnám, novou ústavou počínaje a ekonomickou reformou konce, musí tedy být změna společenského klimatu v naší zemi, do kterého se musí vrátit duch svobody, důvěry, tolerance a plurality. [...]“⁴² V textu je uvedeno i 7 bodů, které by měli být splněny, např. propuštění politických vězňů či odstranění cenzury.

Petice byla podepsána téměř 40 000 lidmi, a to i řadou veřejně známých osobností (Hana Zagorová či Rudolf Hrušínský). Někteří naopak podepsat odmítli, např. Karel Gott. Vedení KSČ vedlo vůči petici mediální kampaň, která ovšem nebyla příliš úspěšná. Generální tajemník Miloš Jakeš na Několik vět reagoval ve svém projevu na Červeném Hrádku, ale jeho výroky působily na veřejnost spíše komicky.⁴³

Komunistická krize se projevovala i v zahraničí. V Polsku následovala po řadě velkých demonstracích jednání u kulatého stolu a vyvrcholením se staly červnové volby, v nichž zvítězilo společenské hnutí Solidarita. Ve Východní Německu došlo po demonstracích k migrační vlně, kdy se obyvatelé snažili uniknout přes Maďarsko a později ČSSR na Západ. 9. listopadu došlo k pádu symbolu oddělení východních a západních zemí, Berlínské zdi. Další změny se odehrávaly např. v Maďarsku, Rumunsku či Bulharsku.

Události probíhající v zahraničí ovlivnili i vývoj v ČSSR. Pád režimu v Československu urychlilo policejní napadení demonstračního průvodu 17. listopadu 1989 na Národní třídě v Praze. Zpráva o způsobu, jakým byla demonstrace rozehnána, se rychle rozšířila a vyvolala vlnu protestních akcí, které postupně nabývaly téměř denního charakteru. Nově vzniklé hnutí Občanské fórum, vytvořené z několika disidentských organizací (př. Charta 77 či VONS) vyzvala KSČ k jednání. Na Slovensku vzniklo uskupení Verejnost' proti násiliu, které požadovalo vznik svobodné federace.⁴⁴

Vrcholem protestních akcí se stala demonstrace na Letné v Praze 25. a 26. listopadu, které se účastnilo cca. 600 000. S projevem zde vystoupili zástupci herců, zpěváku, sportovců

⁴² ZVĚŘINA, Pavel. *Petice Několik vět* (text) [online]. [cit. 2015-06-19]. Dostupné z: http://www.totalita.cz/txt/txt_nvett.php

⁴³ HARNA, Josef a Rudolf FIŠER. *Dějiny českých zemí: [současné městské subkultury]*. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 1998.

⁴⁴ ŠINDÝLEK, Václav. *Subkultury, jejich podoba a vývoj před a po roce 1989*. Č. Budějovice, 2015. Bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDEJOVICÍCH. Pedagogická fakulta

a dalších. Zástupci pohotovostní jednotky Veřejné bezpečnosti zde vyjádřili nesouhlas s potlačováním pokojných vystoupení. KSČ provedla některé změny ve vedení, např. došlo k odvolání Milouše Jakeše a Miroslava Štěpána ze stranických funkcí. Avšak změny byly považovány za nedostatečné, a proto byla 27. listopadu vyvolána generální stávka. Komunistická strana nakonec přistoupila k vedení dialogu se zástupci Občanského fóra. Po řadě jednání došlo ke zrušení vedoucí úlohy komunistické strany, byli odvoláváni členové vlády. 10. prosince došlo k jmenování nové vlády a téhož dne abdikoval prezident Gustav Husák, jehož ve funkci nahradil Václav Havel.⁴⁵

2.3. Odpor vůči normalizaci

První velkou vlnu demonstrací zažilo ČSSR po 21. srpnu 1968. Následně se vůči normalizaci bojovalo různorodými způsoby, z nichž nejradikálnější byl sebevražedný čin Jana Palacha, Evžena Pločka a Jana Zajíce. Výrazné vyjádření nesouhlasu s okupací ještě nastalo po hokejových utkáních na šampionátu ve Stockholmu, kde ČSSR dvakrát porazilo mužstvo Sovětského svazu 2:0 a 4:3. Při oslavách na Václavském náměstí, které bylo doprovázené hesly např. „*V srpnu vy – dneska my*“ či „*Nevadí, že není zlato, ty 2 pátky stály za to*“, došlo k vymlácení výlohy a zapálení kanceláře pobočky sovětské letecké společnosti Aeroflot.⁴⁶

Oslabit systém v Československu ze zahraničí se snažili především emigranti, kteří po okupaci opustili zemi. Spisovatelé vytvořili tzv. exilovou literaturu, svá díla většinou umísťovali do Československa, aby přiblížili situaci dalším zemím, zároveň vyjadřovali svůj stesk po domově či se vraceli k jiným tématům, např. 2. světové válce. Představitelé byli např. Josef Škvorecký, Pavel Tigríd či Arnošt Lustig. Pro exilovou literaturu byla důležitá nakladatelství, která knihy vydávala, např. Nakladatelství 68, které bylo založeno v Torontu manželi Josefem Škvoreckým a Zdenou Salivarovou. V Kolíně nad Rýnem vzniklo nakladatelství Index a v Londýně působilo nakladatelství Rozmluvy. Dále vznikaly exilové časopisy (např. v Paříži časopis Svědectví) či rozhlasové stanice (Svobodná Evropa).⁴⁷

⁴⁵ ŠINDÝLEK, Václav. *Subkultury, jejich podoba a vývoj před a po roce 1989*. Č. Budějovice, 2015. Bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta

⁴⁶ KRATOCHVÍL, Jan. *1968–1969 [katalog k výstavám Český a slovenský exil 20. století, část samizdat – okupace]*. Brno: Meadow Art, 2004.

⁴⁷ ŠINDÝLEK, Václav. *Subkultury, jejich podoba a vývoj před a po roce 1989*. Č. Budějovice, 2015. Bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta

Do Československa se ovšem exilová literatura dostávala jen velmi obtížně, a proto vznikla na našem území literatura nelegální, samizdatová, kterou představovali autoři, jimž bylo oficiálně zakázáno publikovat, např. Ludvík Vaculík, Ivan Klíma či Eva Kantůrková. Samizdatová literatura byla vydávána v podobě strojopisných přepisů a šířena byla jen v užším okruhu lidí. I v Československu došlo ke vzniku nakladatelství, nazývaných edice, např. Edice Petice, založená Ludvíkem Vaculíkem či Edice Popelnice. Vycházela i strojopisně psaná periodika (Vokno, Revolver Revue). Autoři byli většinou pronásledováni, jelikož tvorba a šíření nelegální literatury bylo posuzováno jako trestný čin. Někteří byli i zatčeni, např. šéfredaktor časopisu Vokno František Stárek zvaný Čuňas. Pronásledování a zatýkání se ovšem netýkalo jen autorů samizdatu, ale téměř všech, kdo jakýmkoliv způsobem narušoval nastavený systém ve společnosti.⁴⁸

V roce 1975 se v Helsinkách konala Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě. Její závěrečný dokument signovalo 35 zemí, mezi nimi Československo. Podpisem se státy zavázaly dodržovat deseti zásad. Jedním z bodů bylo i dodržování lidských práv a svobod: „VII. Respektování lidských práv a základních svobod včetně, svobody smýšlení, svědomí, náboženství nebo přesvědčení [...]“⁴⁹ Sedmý bod dokumentu byl ovšem soustavně porušován a po soudním procesu s členy kapel The Plastic People of the Universe a DG 307 v roce 1976, vznikla příležitost pro sepsání dokumentu, který by na nedodržování sedmé zásady poukázal. Tímto Dokumentem se stala Charta 77.

Text Charty vznikl postupně od konce roku 1976. Finální podoba prohlášení a způsob, kterým by se měly sbírat podpisy bylo stanoveno 20. prosince 1976. Souhlas s Chartou 77 mohl jedinec po seznámení s dokumentem vyjádřit napsáním věty: „*Souhlasím s prohlášením Charty 77 z 1. 1. 1977*“ a podpisem na kartičku velikosti A5. První signatury byly shromážděny 29. prosince 1976 a jejich počet byl celkem 242, mezi nimi např. Václav Havel, Pavel Kohout, Ludvík Vaculík, Marta Kubišová, filozof Jan Patočka či Pavel Landovský⁵⁰

⁴⁸ ŠINDÝLEK, Václav. *Subkultury, jejich podoba a vývoj před a po roce 1989*. Č. Budějovice, 2015. Bakalářská práce (Bc.). JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta

⁴⁹ ZÁVĚREČNÝ AKT HELSINKÉ KONFERENCE O BEZPEČNOSTI A SPOLUPRÁCI V EVROPĚ (1. 8. 1975) [online]. [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp23.pdf>

⁵⁰ ŠIŠKA, Miroslav. To nám ten boj za lidská práva hezky začíná. *Magazín-příloha deníku právo*. 7.1.2017, 20-23.

Text mělo obdržet Federální shromáždění parlamentu, prezident Gustáv Husák a ČTK 6. ledna a druhý den mělo dojít ke zveřejnění v zahraničních novinách. Zároveň mělo dojít k odeslání textu signatářům. Ovšem v momentě, kdy Václav Havel, Pavel Landovský a Ludvík Vaculík vyjeli rozvést texty a seznamy signatářů, došlo k přepadení jejich vozidla příslušníky StB, následně byla většina dokumentů zabavena. Nicméně díky dobré organizaci a známostem některých signatářů, byl text včas předán do zahraničních novin a 7. ledna vyšel např. v New York Times, The Times, Frankfurter Allgemeine Zeitung či ve francouzském deníku Le Monde⁵¹

Komunistická strana reagovala spuštěním kampaně vůči Chartě 77, kdy byla označována jako kontrarevoluční dokument, který podkopává společenské uspořádání země. Samotný text Charty ovšem nikdy zveřejněn nebyl. V článku s názvem *Ztroskotanci a samozvanci* Rudého práva byla Charta označena jako pamflet a hanopis: „*Sem patří i nejnovější pamflet, tzv. charta 77, který skupinka lidí z řad zkrachovalé československé reakční buržoazie a také z řad zkrachovalých organizátorů kontrarevoluce 1968 na objednávku antikomunistických a sionistických centrál předala jistým západním agenturám.*

Jde o protistátní, protisocialistický, protilidový a demagogický hanopis, který hrubě a lživě pomlouvá Československou socialistickou republiku a revoluční vymoženosti lidu. Jeho autoři obviňují naši společnost, že v ní není život uspořádán podle jejich buržoazních a elitářských představ. [...]“⁵²

Po kampani vedené prostřednictvím novinových článků, bylo 28. ledna v Národním divadle v Praze uspořádáno shromáždění umělců, kteří zde měli vyjádřit loajalitu režimu, odsoudit signatáře prohlášení Charty 77 a podepsat prohlášení, tzv. Antichartu. Při projevu Jiřiny Švorcové během shromáždění byli chartisté označeni za odpadlíky a zrádce. 4. února bylo svoláno obdobné shromáždění umělců, kde projev přečetl Karel Gott či Karel Duchoň. Celkem v období od 29. ledna do 12. února 1977 podepsalo Antichartu více jak 7000 osob z řad herců, zpěváků, výtvarných umělců, operních pěvců a dalších. Jejich seznamy byli postupně zveřejňovány v Rudém právu⁵³

⁵¹ ŠIŠKA, Miroslav. To nám ten boj za lidská práva hezky začíná. *Magazín-příloha deníku právo*. 7.1.2017, 20-23.

⁵² *Ztroskotanci a samozvanci* [online]. [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: [http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Ztroskotanci%20a%20samozvanci%20\(Rudé%20právo,%2012.1.1977\).pdf](http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Ztroskotanci%20a%20samozvanci%20(Rudé%20právo,%2012.1.1977).pdf)

⁵³ *Seznamy otiskovalo Rudé právo dva týdny* [online]. Lidové noviny, 2002 [cit. 2017-06-13]. Dostupné z: http://data.zpravy.cz/soubory/ln_redakce/A070108_HRN_STR3.PDF

Komunistická strana se ovšem obávala propojení odpůrců režimů, jakými byli chartisté, zástupci exkomunistů, undergroundu či církve. Proto byly vůči těmto proudům spouštěny akce s různými krycími názvy, které by spojení zabránily. Příkladem je akce Norbert, během níž měli být zajištěni občané, kteří narušují obranné úsilí státu. Během akce Klín mělo dojít právě k odtržení jednotlivých hnutí a zároveň získat uvnitř opozičních uskupení vliv. V rámci akce Prevence měli být signatářům Charty 77 odebrány veškeré zbraně, cestovní pasy, řidičská oprávnění a zkontrolována majetková vlastnictví.⁵⁴

Úplný rozvrat opozičních hnutí měla za úkol akce Asanace, během níž měli být vybraní lidé donuceni k opuštění Československa. Státní bezpečnost využívala veškeré formy nátlaku, jedinci byli denně pronásledováni, zastrašováni, zavírání do vazeb, bylo využíváno i psychické a fyzické násilí. Např. Vratislav Brabencovi bylo vyhrožováno unesením dcery. V rámci akce Asanace opustilo vlast řada signatářů Charty např. Jaroslav Hutka či Pavel Landovský.⁵⁵

Na soudní postupy komunistického režimu poukazoval Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných (VONS), založený v dubnu roku 1978 některými signatři Charty 77. Uskupení upozorňovalo na nedodržování právních postupů při soudních procesech, své zprávy předávalo nejen na příslušné státní úřady, ale i do zahraničních médií. Ovšem v říjnu 1979 byli členové VONSu zadrženi a představeni před soud. Výsledkem soudního procesu, jehož průběh měl velmi podivný charakter, bylo odsouzení 6 členů VONSu, kterými byli např. Petr Uhl, Václav Havel či Jiří Dienstbier.⁵⁶

3. Vliv totalitního režimu na hudební produkci

3.1. Rock'n'roll

S příchodem šedesátých let začala mladá generace hledat nový způsob vymezení se vůči kulturnímu pojetí, hodnotám či normám generace svých rodičů. Jednou z možností byl

⁵⁴ NEBOJSA, B.: *Normalizace, to je ono!*. Tišnov: SURSUM, 2001.

⁵⁵ NAVARA, Luděk a Josef ALBRECHT. *Abeceda komunismu*. Brno: Host, 2010.

⁵⁶ ŠUSTROVÁ, Petruška a Josef MLEJNEK jr. *Zaostřeno na komunismus*. Vydání první. Praha: Euroslavica, 2014, 292 pages. Edice Prostopravdy, sv. 3.

příklon k novému hudebnímu stylu, s nímž byl spojen i nový styl oblékání, účesu, trávení volného času, popř. chování.

V Československu nebyl podobný způsob mezigeneračního konfliktu ničím novým. Např. v meziválečném období se u mladé generace dostal do oblíbenosti jazz, kdy jeho příznivci často pobuřovali také svým vzezřením, ale i tanečními kreacemi. Ve společnosti vzniklo pro posluchače jazzu označení potápky, či později páskové. „*Na Václavském náměstí se usídlil typ nový, vysloveně morbidní a podivuhodně anachronisticky vyznávající pocity fin de siècle, potápka. Mezi odborníky je spor, odkud pochází tento terminus technicus. Jedni tvrdí, že je to slovo vzato z jednoho tanečního obratu při swingu, kdy tanečník podklesne v kolenou a působí dojmem člověka potápějícího se, druzí ukazují na vnější vzhled potápky, vyznačující se kabátem dlouhého těla, ne zcela nepodobného starým císařským kabátům, který může připomínat ptačí tělo postavené na tenkých nožkách/ nosí potápkové kalhoty nadmíru úzké a nemůžné [...]*”⁵⁷. Ve druhé polovině padesátých let začala československá mládež objevovat nové hudební styly a jazz byl postupně nahrazován čerstvě vzniklým rock’n’rollem.

První rokenrolové skladby bylo možné slyšet v roce 1956 v pražském klubu Reduta, kdy skupina Accord club, jejímiž členy byli Viktor Sodoma či Jiří Suchý) do svého povětšinou jazzového a swingového repertoáru zařadila skladby Arthura Crudupa *That’s all right* či hit Billa Haleyho *Rock around the clock*, kterou českým textem opatřil Jiří Suchý. Písnička s českým názvem *Tak jak plyne řeky proud* v sobě i kvůli cenzuře obsahuje slovní hříčky a verše odkazující k rokenrolu.⁵⁸

*Tak jak plyne řeky proud
tak jak mrak jen umí plout
jako smetl
roky letí
rok, rok, rok, rok*

*Proč ten čas
často nás
do rozpaků uvádí*

⁵⁷ POSPÍŠIL, Filip a Petr BLAŽEK. *"Vratte nám vlasy!": první máničky, vlasatci a hippies v komunistickém Československu : studie a edice dokumentů*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

⁵⁸ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

*Proč rok co rok se divíme
jak rok co rok se měníme
Roky dlouhými kroky kráčejí dál
[...]*⁵⁹

Jiří Suchý následně s Jiřím Šlitrem založil divadlo Semafor, kde i nadále bylo možné slyšet rokenrolové písně, např. Mr. Rock a Mr. Roll. Jiří Suchý ovšem narážel na obtížnost aplikovat český jazyk do rockového rytmu, a proto postupně začal do svých písní pouze začleňovat některé rokenrolové prvky, což bylo možné pozorovat čím dál více i u dalších umělců (např. Karel Gott či Eva Pilarová). Avšak vyloženě rockovými se stávali až nově vzniklé, amatérské kapely mladých hudebníků.⁶⁰

Vzrůstající obliba hudebního stylu pocházejícího ze západu byla trnem v oku komunistickému režimu. V očích společnosti se snažil režim nejprve zesměšňovat rock'n'roll prostřednictvím článků a satirických kreseb např. v časopise Dikobraz.

V roce 1957 se v pražském Mánesu konal večírek, který měl sloužit jako rozloučení s branci. Večírek, během něhož se pouštěl a tancoval rock'n'roll, byl ovšem ukončen zásahem Veřejné bezpečnosti, která zatkla 28 mladých osob.

*„V noci ze čtvrtka na pátek zadržela veřejná bezpečnost – jak jsme oznámili včera – 28 výtržníků. Jedna tlupa byla pracovníky městské správy VB „vyrušena“ ze své zábavy (která nesla pečeť Made in USA) ve vinárně Mánesu. Výstřední chování, ještě výstřednější tanec, hulákání do mikrofonu, divoká hudba nahraná na magnetofonovém pásku – tak vypadala radovánka výtržníků. Právem budila pohoršení občanů. [...] Veřejná bezpečnost se postará o všechny podobné výtržníky, kteří svým jednáním obtěžují klid a zábavu poctivých Pražanů.“*⁶¹ Zadržení i tresty byly rozebírány v tisku za účelem odradit mladé od vyznávání západních způsobů chování a poukázat, jak se budou podobné „výtržnosti“ řešit. Medializace ovšem působila kontraproduktivně, jelikož pomohla k dalšímu rozšiřování nového hudebního stylu.

První výhradně rokenrolové kapely hrály počátkem šedesátých let převážně v malých pražských klubech a sálech, např. v Kulturní síni Víta Nejedlého na Vinohradech poprvé

⁵⁹ Suchý, Jiří. *Tak jak plyne řeka proud*. Dostupné online z

<http://www.pokrok.eu/index.php?page=texty&od=R&id_interpreta=565&id_textu=565>

⁶⁰ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

⁶¹ *Mánes 1957*. Dostupné online z <<http://www.popmuseum.cz/stories/stories.php?q=bbs9602&l=cz&a=0>>

vystoupila kapela Sputniki, v restauraci na Kozačce též na Vinohradech měla na Silvestra roku 1959 své první vystoupení skupina Komety.⁶²

Kapely ovšem nevznikaly jen v Praze, jednou z prvních rokenrolových kapel vůbec byla skupina Samuel's Band, založená Petrem Kaplanem a Pavlem Chrastinou v Poděbradech. Skupina Samuel's Band byla též první rokenrolovou skupinou, jejíž písně se objevily prostřednictvím fonoamaterského vysílání v rozhlasu.⁶³

Koncerty některých rokenrolových kapel se nesly v duchu revolty, což se přeneslo i na přítomné publikum. Příkladem může být Hells Devils, která se stala jednou z prvních nežádoucích kapel v socialistickém Československu. Skupina vznikla v Praze v roce 1961 a největší rozmach zažila během let 1963 a 1964. Během jejích vystoupení docházelo k demolici nábytku sálů (židlí, vstupních dveří atd.) či davy fanoušků zatarasovaly ulice. Koncerty byly velmi často sledovány a ukončovány příslušníky veřejné a státní bezpečnosti. Členové kapely byli postupně zadržováni a trestáni (např. manažer skupiny Evžen Fiala byl souzen za příživnictví, bubeník Alexandr Vávra byl odsouzen k podmíněnému trestu za výtržnictví kvůli situaci vyvolané Veřejnou bezpečností ve vlaku). Kapela, jíž si všimla i zahraniční média (např. Západoněmecký časopis Stern článkem *die Roten Beatels aus Prag*), ukončila kvůli neustálým střetům s represivními složkami svou činnost roku 1964.⁶⁴

Komunistický režim se později spíše než o zamezení šíření rokenrolu snažil o jeho usměrnění. Vyjadřoval se např. k problému, který, podobně jako Jiří Suchý, řešila většina začínajících kapel, zdali zpívat v mateřském či anglickém jazyce. Skupiny narážely na jedné straně nejen na nevoli oficiálních medií vůči anglickému jazyku, ale i na svoji nedostatečnou znalost řeči na druhé straně na problematiku již výše zmíněné aplikace českého jazyka do rokenrolového beatu. Proto vznikaly skupiny zpívající v angličtině např. Crazy Boys, FAPS Orchestra s Pavlem Bobkem a skupiny s převážně českými písněmi např. Sputniki. Ve snaze neprovokovat komunistický režim začaly některé kapely užívat namísto termínu *rock'n'roll* slovo *big beat*, či počestěnou formu *bigbít*, což se celkem rychle vžilo a obě slova byla chápána jako synonymum.⁶⁵

⁶² POSPÍŠIL, Filip a Petr BLAŽEK. *"Vraťte nám vlasy!": první máničky, vlasatci a hippies v komunistickém Československu : studie a edice dokumentů*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

⁶³ POSPÍŠIL, Filip a Petr BLAŽEK. *"Vraťte nám vlasy!": první máničky, vlasatci a hippies v komunistickém Československu : studie a edice dokumentů*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

⁶⁴ Stárek, František Čuňas. *Na počátku bylo slovo Hells Devils*. Dostupné online z <<https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1102/17-27.pdf>>

⁶⁵ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

Nicméně se objevovaly i články snažící se stále narůstající oblibu big beatu zarazit, ovšem marně. „*Melodika bigbeatových skupin je primitivní, efektní a vtíravá, nevyžaduje přemýšlení ani zvláštní pozornost. Obdobně je možno charakterizovat i harmonickou složku, jejíž hlavní poslání spočívá v dalším zvýraznění až fyziologických účinků rytmických.*“ „[...] *je zarážející, jak nízké jsou požadavky kladené v bigbítu na elementární vkus. Tudy zcela jistě nevede cesta ke správné výchově hudebního cítění mládeže.*“⁶⁶

V roce 1964 existovalo již zhruba 300 kapel, z nichž některé působily jako amatérské, některé profesionalizovaly, jako např. Olympic, Mefisto či Matadors. Profesionalizace znamenala pro skupiny zlepšení nahrávacích možností, prostředků a přispěla ke zkvalitnění populární hudby, jelikož amatérské kapely se snažily profesionálním vyrovnat. Soupeřením těchto táborů probíhalo prostřednictvím různých hudebních soutěží, např. Beat show. Bigbeatové písničky bylo možné slyšet i v rozhlasovém vysílání, např. v první československé hitparádě Dvanáct na houpačce uváděné manžely Jiřím a Miroslavou Černými. Od poloviny roku 1965 byl vysílán stanicí Československo I pořad s názvem Mikroforum, v rámci kterého měl Jiří Černý svůj pořad Desky načerno, kde autor velmi často pouštěl písničky nejen domácí rokenrolové scény, čímž přispěl k její popularizaci, ale i zahraniční.⁶⁷

Rok 1965 byl pro tuzemské fanoušky big beatu zásadní, jelikož mohli poprvé vidět koncert západní rokenrolové skupiny, britských Manfred Mann. Skupina, která v této době dosahovala popularity The Beatles a Rolling Stones, vystoupila jako první rokenrolová západní kapela za železnou oponou, a to v Praze, Bratislavě a Uherském Hradišti. Koncerty probíhaly pod dohledem Veřejné bezpečnosti. Člen skupiny Manfred Mann na pražský koncert vzpomíná takto: „*Nikdo nesměl vstát z místa na sezení, jinak by byl vyhozen z haly. Všiml jsem si jednoho chláпка, jak se zvedal a v tom momentě ho policista popadl a vytáhnul ven. Byl tak vyděšený, že se na místě pomočil. Bylo hrozné hrát v tak chladné atmosféře, kde se publikum bálo. [...] Když jsem žil v Jižní Africe, tak jsem byl komunistou, ale návštěva Československa v roce 1965 mne velmi odradila od jakéhokoliv takového názoru. Byla to*

⁶⁶ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia)., s. 213.

⁶⁷ Tamtéž

přímá totalita, fašismus nebo jak to nazvat. Bylo to odporné, ale zároveň velmi důležité to vidět.“⁶⁸

Po koncertu se dav fanoušků snažil přiblížit svým idolům, avšak členové VB je drželi od pódia. Následně byl dav pomocí obušků rozeznán. Vladimír Mišík vzpomíná: *Koncert byl fantastický, ale jak jsme vyšli ven, tak už tam stáli policajti s obušký a v podstatě to skončilo tak, že nás hnali ulicí Dukelských hrdinů jako stádo a vlastně jen za to, že jsme měli takový krásný zážitek, tak jsme dostali do držky.*“⁶⁹ Podobný průběh měl i bratislavský koncert. Incidentů si všímala i zahraniční, především britská média.

Soutěživost, která byla mezi domácími kapelami, vyvrcholila na konci roku 1967, kdy se v pražské Lucerně uskutečnil 1. beatový festival. Festival, který vyhrála slovenská skupina Soulmen, přenášely Československá televize i rozhlas.

Druhý ročník beatového festivalu se konal o rok později, již ve stínu srpnové okupace Československa. Průběh festivalu se nenesl v duchu soutěže mezi kapelami, přestože na konci proběhlo vyhlášení nejlepších kapel, skladby roky atd., ale všichni se zaměřili na možnost konfrontovat se s kapelami zahraničními, které zde také vystoupily (např. angličtí The Nice či holanďtí Cuby & The Blizzards). Tuzemským muzikantům, kteří si mysleli, že bigbeat v Československu patří mezi nejlepší hned po Anglii, přinesla konfrontace se západními kapelami jisté prozření.

Druhý ročník probíhal sice pod dohledem policistů a psovodů, ale obešel se bez zásahu. Avšak Československá televize v reportáži použila jen ukázky z vystoupení skupiny The Primitives Group, která používala pyrotechniku či otevřený oheň, což mělo u mládeže vyvolat odpor.⁷⁰

Druhá polovina 60. let se nesla ve znamení hnutí hippies. Členové některých kapel vystupovali v květovaných šatech a na koncertech panovala uvolněná atmosféra. Negativní obraz hippies se snažila podat reportáž Československé televize. „*Viděl jsem to hnutí. Přirovnal bych to k našim chuligánům, ale oni jsou neškodní. Jsou to děti bohatých rodičů, těch milionářů. [...] Oni si vezmou do pronájmu nějaký byt a pak jich tam žije třeba dvacet. Oni tam žijí, spí, moc se nemyjí, jsou zarostlí. Vypadají na první pohled nechutně, leží na*

⁶⁸ *Hvězdy za oponou*, Dokument ČT. Dostupný online z <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10523328284-hvezdy-za-zeleznou-oponou>>

⁶⁹ Tamtéž

⁷⁰ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

*ulici, člověk o ně zakopne a oni nejeví známky života. [...]*⁷¹ Ovšem negativní kampaň nebyla příliš úspěšná, a i přes ní se mezi mladými nadále rozšiřovala po západních vzorech móda dlouhých vlasů. Následkem byly vznikající, již zmíněná represivní opatření vůči „vlasatcům“ ze strany komunistického režimu.

Éra hippies vnesla do československého rokenrolu i experimenty s drogami, což podpořila i návštěva Allena Ginsberga, kdy větší část obyvatel získala informace o marihuaně či tvrdších drogách. Tématika drog se projevila i v některých textech, např. píseň skupiny Aktuál s názvem Koks.

[...]

Naládujem se na noc koksem

a pudem spolu spát

snad je to lepší s tebou takhle

než prostě milovat

[...]

sežeň mi kilo mariány

mý sny tě budou milovat

má láska vydrží všechny rány

krz to kilo mariány

*[...]*⁷²

Většina interpretů ovšem přiznala jen jednorázovou zkušenost s drogami, např. marihuanou či LSD. Pavel Chrastina ze skupiny Olympic vzpomíná, že vyzkoušel hašiš, pod vlivem hrál ovšem mimo rytmus, tudíž s ním přestal. Konečný názor některých hudebníků byl, že nakonec stejně největší drogou je muzika.

Prvky vlny hippies se projevily i v samotné hudební produkci. Příkladem může být skupina The Primitives Group se svým psychedelickým zvukem. Při vystoupení se skupina soustředila spíše na jeho vizuální stránku než na hudební projev. Během koncertů byla na

⁷¹ ČS. *beat festivaly, hippies, sex & drogy & rock'n'roll*, Dokument ČT. Dostupné online z <<http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/clanky/247-cs-beat-festivaly-hippies-sex-drogy-rock-n-roll-cca-1967-69/>>

⁷² Aktuál, *Koks*. Dostupné online z <<https://www.youtube.com/watch?v=heKEmEAi4zU>>

publikum např. stříkána voda i s živými rybami. The Primitives Group inspirovala některé začínající kapely, např. The Plastic People of the Universe.⁷³

Začátkem sedmdesátých let bylo působení některých kapel čím dál více omezováno, ovšem zásadní zlom pro bigbeatové kapely nastal v roce 1972. S nástupem normalizace bylo zavedeno vládní usnesení č. 212., na jehož základě provádělo Ministerstvo kultury Československa tzv. rekvalifikační zkoušky, s cílem dostat pod kontrolu kulturní činnost.

V rozhovoru v časopisu Melodie byly rekvalifikační zkoušky zdůvodněny takto: „*Krise naší populární hudby, kterou charakterizují neuspokojivé výkony řady interpretů, mnoho špatných textů, nízká programová úroveň zábavných pořadů, nekvalitní práce dramaturgů a producentů atd. vyvrcholila v druhé polovině šedesátých let. Některé negativní jevy tohoto období přetrvávají dodnes. Proto musíme této oblasti věnovat soustavnou pozornost. Vždyť právě populární hudba výrazně ovlivňuje a formuje vkus mladé generace. Projev rekvalifikace je pečlivě připraven – je to akce, jež má hluboký kulturněpolitický význam. Předpokládáme, že pomůže nastolit řád i v této oblasti veřejného působení.*“⁷⁴

Prostřednictvím rekvalifikačních zkoušek probíhala čistka kapel či umělců a těm, kteří nevyhovovali, byla zakázána činnost. Např. v roce 1974 prošlo zkouškami z 6475 interpretů jen 3450 umělců. Bigbeatovým Kapelám nezbylo příliš možností, jak se se současným stavem vypořádat. Některé skupiny se profesionalizovaly či přijaly prvky nějakého jiného hudebního žánru (např. jazzu, který byl státním režimem vcelku přijímán, čímž se u nás rozšířil Jazzrock) a poté mohly vcelku bez problémů vystupovat. Členové některých kapel emigrovali (např. Jiří Kozel z Blue Effect či Ivan Hajniš z The Primitives Group). Další možností bylo pokusit se ustanovení režimu obejít a působit dále. Ovšem tyto kapely byly odkázány hrát většinou pod záminkou soukromých oslav, čímž vznikl opačný proud tehdejšího mainstreamu – underground.⁷⁵

⁷³ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

⁷⁴ Rozhovor P. Zapletala s pracovníky hudebního oddělení J. Hrabou, V. Tomkovou s ing. Z. Máchou. Cesta k vyšší kvalitě: rekvalifikace. Melodie, 1974, roč. XII., č.1. s. 2.

⁷⁵ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

3.2. Underground

Underground, ve smyslu, jak jej Ivan Martin Jirous popsal ve své Zprávě o třetím hudebním obrození, totiž jako *aktivitu umělců a intelektuálů, jejichž dílo je nepřijatelné pro establishment*⁷⁶, existoval na našem území vždy. Avšak zavedením normalizace v 70. letech se začal rozšiřovat.

Zákon, který hudební skupiny pociťovaly nejvíce, bylo zmíněné usnesení o rekvalifikačních zkouškách, kterých se hudebníci, pokud chtěli běžně vystupovat, byli povinni zúčastnit. Roku 1973 se zkoušek zúčastnila skupina The Plastic People of the Universe. Přehrávky dopadly pozitivně a kapela měla schválenou působnost, ovšem za dva týdny bylo členům skupiny sděleno, že se činnost zamítá, jelikož způsob jejich hudby neodpovídá žádoucím představám společnosti. Skupina tedy od roku 1973 působila jen na neoficiální hudební scéně. V první polovině sedmdesátých let vznikají další undergroundové kapely, např. DG307, Bílé světlo či Hever a vazelína band.

Underground, jakožto protipól společenství, které uznával komunistický režim, se velmi často potýkal s represemi ze strany státu. Jeden z největších zásahů státní bezpečnosti se odehrál v březnu roku 1974 v Rudolfově u Českých Budějovicích. Zde se měl konat koncert skupin The Plastic People a DG307. Avšak kapely ani nezačaly hrát a už byli organizátoři nuceni příslušníky státní bezpečnosti, které upozornili obyvatelé zneklidnění přítomností velkého počtu vlasatých lidí, celou akci zrušit. Návštěvníci byli i za pomoci obušků nuceni opustit sál, při úprku do Českých Budějovic je ovšem dohnal pohotovostní oddíl a vlasatá mládež byla brutálně zmlácena. Hlídky se psy byly nasazeny i do vlaků, kde byli vlasatí legitimováni a vzati na výslech, kde jim byly ostříhány vlasy. Ivan Martin Jirous na napadení vzpomíná „*Studentka Helena Kropíková, tak tý se rozvázala tkanička u boty, klopýtla a zavazovala si jí a zezadu ji policajt praštil pendrekem. Ona si ulevila, řekla – gestapo! A zavřeli ji za napadení veřejného činitele.*“⁷⁷ František „Čuňas“ Stárek zmiňuje význam budějovických událostí pro československý underground: „*Do Budějovic přijeli diváci a ten společnej osud, jak je tam zmlátili a ostříhali, tak to je dostalo dohromady. Ti se už potom k sobě chovali jinak než (běžní) diváci na koncertě. [...] Ta třetí cesta, co potom byly kapely kolem Jazzové sekce, to v té chvíli prostě nemohlo nastat. Nic mezi tím. Bud'to*

⁷⁶ JIROUS, Ivan Martin. *Zpráva o třetím českém hudebním obrození*. 1975

⁷⁷ *Rudolfov u Českých Budějovic aneb „Budějovický masakr“*, březen 1974. Dostupné online z

<<http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/ceskoslovensko/clanky/236-rudolfov-u-ceskych-budejovic-aneb-budejovicky-masakr-brezen-1974/>>

budete s režimem anebo budete proti. A pak nebudete existovat. To bylo poselství Budějovic“⁷⁸

První z větších koncertů československého undergroundu se stal První festival druhé kultury, který se konal v září roku 1974 v Postupicích na Benešovsku pod záštitou svatby manželů Hanibalových a vystupovali zde např. The Plastic People, DG 307 či Svatopluk Karásek. Vystoupení hudebníků se konalo i přesto, že o celé akci věděla Státní bezpečnost. Pražské oddělení StB informovala benešovskou správu StB o akci zprávou s názvem Akce Hostýn. Ve spisu se uvádí: „*Předpokládá se, že svatby nebo srazu na Benešovsku využijí osoby z okruhu přátel Maxery k nepřátelským provokacím proti socialistickému zřízení v ČSSR a spojení se SSSR. Vzhledem k předpokládané schůzce nepřátelských elementů žádám příslušných agenturně operativních opatření s cílem dokumentace a provedení rozkladné činnosti směřující ke znemožnění pobuřujících vystoupení*“⁷⁹ (pozn. aut. Z vyšetřování F. Maxery se StB o připravované oslavě dozvěděla)

Nicméně koncert v Postupicích proběhl bez zásahu příslušníků StB, kteří pouze legitimovali v autobusech odjíždějící účastníky oslavy. Mjr. Chrpa v závěrečné zprávě o Akci Hostýn popisuje: „*V průběhu oslavy nedošlo k žádným výtržnostem ani k protisocialistickému vystoupení. Společnost setrvala do 22.30 hod., kdy po naložení hudebních nástrojů a nastoupení do autobusů počali odjíždět. Celá společnost budila dojem dobře organizované a připravované akce.* [...]“⁸⁰ Fakt, že k žádné intervenci nedošlo, je překvapivý zvláště proto, že se koncert odehrál jen půl roku po zásahu v českobudějovickém Rudolfově.

O rok a půl později, v roce 1976, se odehrál v Bojanovicích u příležitosti svatby Ivana Martina Jirouse Druhý festival druhé kultury. Na koncertě vystoupilo více než 13 hudebních těles a oslava proběhla více méně bez potíží. Ovšem komunistický režim mapoval čím dál častější shromažďování se mladých lidí, kteří tíhnou k neoficiální kultuře. Oslava v Bojanovicích se stala záminkou pro vypracování Akce Bojanovice, během níž nastalo několik týdnů po koncertě hromadné pronásledování, zadržování a zatýkání osob spojených s undergroundem ať už návštěvníků, tak i organizátorů.

⁷⁸ Rudolfovi u Českých Budějovic aneb „Budějovický masakr“, březen 1974. Dostupné online z <<http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/ceskoslovensko/clanky/236-rudolfovi-u-ceskych-budejovic-aneb-budejovicky-masakr-brezen-1974/>>

⁷⁹ ABS, f. B 1 – přírůstek S StB Praha z 3. 7. 1986, balík č. 24, Kniha událostí operačního střediska Správy SNB Hlavního města Prahy a Středočeského kraje (3. 5. 1974 – 24. 1. 1975), hlášení z 1. 9. 1974.

⁸⁰ ABS, f. agenturních spisů, a. č. 706027 MV, Hanibal Arnošt, č. j. SB-0222/74

Mezi zadrženými byl i členové kapel The Plastic People či DG307. V květnu roku 1976 bylo zahájeno trestní stíhání se zhruba 20 lidmi, kteří byli obviněni z výtržnictví. „[...] na podkladě v té době zjištěných skutečností byl dostatečně odůvodněný závěr, že ve večerních hodinách dne 21. 2. 1976 v místní restauraci LSD Jednota v Bojanovicích, okres Praha – západ, došlo k veřejnému vystoupení několika amatérských beatových skupin a solistů a že mnozí ze zde vystoupivších skupin a solistů v textech zde veřejně uváděných písní uvedli četné hrubé neslušnosti. [...]

V průběhu vyšetřování předmětné tr. věci bylo však zjištěno, že shora jmenovaní obvinění se aktivně účastnili nejen výtržností v Bojanovicích dne 21. 2. 1976, nýbrž i mnohých dalších obdobných výtržností spáchaných na různých místech ČSSR v období let 1971 až 1976, Výtržnost v Bojanovicích byla pouze posledním trestním jednáním z po delší dobu pokračujícího trestního jednání obviněných.“⁸¹

Zatýkáni vyvolalo vlnu solidarity mezi spisovateli či intelektuály. Příznivci undergroundu v čele s Danou Němcovou, Václavem Havlem, Ivanem Klímou a dalšími sepsali dopisy a prohlášení pro zahraniční média, ve kterých informovali o dění v Československu. Takto popisovala Dana Němcová situaci v dopise pro Amnesty International.

„Vyzýváme Vás – pomozte. V minulých dnech došlo v Československu k rozsáhlému zatýkání mladých lidí, kteří se provinili jedinou, ovšem pro nynější politický systém zásadní věcí. Odmítali spolupracovat se zdejším totalitním režimem na poli oficiálně povolené společenské aktivity a pokoušeli se žít nekonformním, v rámci možností nezávislým a svobodným životem. Formou jejich protestu proti všeobecnému násilí byla hudba, nekonformní texty a poezie, kterým se věnovali s mladou, hravou spontaneitou“⁸²

Kolektiv okolo Jaroslava Seiferta, Václava Havla či Jana Patočky informoval o dění a žádal o pomoc např. německého spisovatele Heinricha Bölla. Jejich dopis i následná odpověď otiskl Frankfurter Allgemeine Zeitung. Heinrich Böll mimo jiné píše: „[...] Váš dopis ličí beznadějný stav, absurdnější, než by se dalo vymyslet, a přece jsem z Vašeho dopisu vycíťoval něco jako útěchu: není mi známo, že by se v nějaké jiné socialistické zemi obrátila skupina básníků, filosofů, profesorů na veřejnost mimo svoji zemi (když se nemůže obrátit na

⁸¹ MACHOVEC, Martin, Pavel NAVRÁTIL a František STÁREK, ed. *"Hnědá kniha" o procesech s českým undergroundem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012. s. 80-81

⁸² Tamtéž, s. 82

*veřejnost v ní, neboť sdělovací prostředky nemá k dispozici) a to ve věci neznámých mladistvých, jejichž těžký přečin spočívá ve zpěvu a provozování hudby [...]*⁸³

Západní média otiskla články popisující potlačování svobody v Československu, na což ovšem reagovala i tuzemská média, která informace zpochybňovala. Deník Svoboda zveřejnil článek Pomlouvačná kampaň proti ČSSR, v kterém se píše: „[...] *Není to poprvé, co se na Západě hrubým způsobem překrucují skutečné události v Československu. Je tomu tak i v tomto případě. Veřejná bezpečnost vzala v uplynulých čtrnácti dnech do vazby několik mladých lidí pro trestné činy výtržnictví a některé další. [...] Téměř všichni holdovali drogám, omamným látkám a alkoholu. Žádná ze skupin nesplnila podmínky kvalifikačních zkoušek v roce 1971 ani později a neměla tudíž žádné oprávnění veřejně vystupovat.*

Ostatně jejich produkce neměla s kulturou vůbec nic společného, jak se dnes mohli novináři přesvědčit na ukázkách textů jejich písní a na filmu, který si tito „muzikanti“ sami natočili. Několik zkrachovaných vysokoškoláků, jeden absolvent filozofické fakulty, bývalý kněz, individua měnící zaměstnání se snažili zaujmout jen primitivní vulgárností.“⁸⁴

Podobně se vyjadřovala i Večerní Praha.: „Novinářské „kachny“ na Západě se vyskytují často. Ve snaze pošpinit socialismus využívají i deklasovaných živlů. [...]

Lidé, kteří se vyhýbají poctivé práci, nemohou mít zelenou. Proti takovým výtržníkům by zakročili v každé zemi. Buržoazní sdělovací prostředky však ztropily povyk o útlaku umělců v ČSSR. [...]“⁸⁵

Většina zadržených byla nakonec propuštěna a před soudem stanuli pouze Ivan Jirous, Pavel Zajíček, Svatopluk Karásek a Vratislav Brabenec (Důvod, proč byli souzeni pouze oni, si Ivan Jirous vysvětloval tím, že jako jediní měli dokončené nebo zahájené vysokoškolské vzdělání.).

Hlavní soudní líčení začalo 21. 9. 1976 v Praze u okresního soudu pro Prahu Západ. Komunistický režim se snažil množství podporovatelů minimalizovat a tak např. neustále přesouval místo konání soudního procesu, i přesto přišlo do Karmelické ulice asi 150 přátel a příznivců obžalovaných, mezi nimi např. bývalý člen předsednictva ÚV KSČ František Kriegel. Do soudní síně, která byla záměrně vybrána co nejmenší, aby se do ní vešlo co

⁸³ MACHOVEC, Martin, Pavel NAVRÁTIL a František STÁREK, ed. *"Hnědá kniha" o procesech s českým undergroundem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012, s. 148

⁸⁴ Tamtéž, s. 99

⁸⁵ Tamtéž, s. 100

nejméně lidí, byli poté pouštěni pouze lidé s propustkami (což se přítomní dověděli chvíli před začátkem procesu) a přímí rodinní příslušníci.

Průběh celého soudního procesu, který trval tři dny, posléze zaznamenali Věra Jirousová, Václav Havel a Jiří Němec, kteří se dostali díky propustkám do soudní síně.

Během procesu byli předvoláváni svědkové, kteří ovšem byli vybíráni záměrně, aby svědčili proti obžalovaným. Což popisoval Vratislav Brabenec: „*Měli tam dvě svědkyně, které říkaly: „Přišli sme do tý hospody, bylo to strašný, zpívalo se tam dokonce latinsky.“ Tak sem se jich zeptal: „Vy umíte latinsky?“ a ony řekly: „Neumíme.“ Pak sem se jich zeptal: „V kolik tak jste tak přišli do tý hospody?“ „No asi ve čtvrt na devět.“ Tak jsem říkal: „Děkuji, my jsme hráli ve tři čtvrtě na jedenáct“*“⁸⁶

Druhý den přelíčení vystoupil okresní prokurátor Dr. Kovařík a na závěr svého projevu předložil dopis od ministerstva kultury posuzující tvorbu hudebníků. Což výše zmínění autoři záznamu procesu líčí takto:

„*Odbor umění a kultury posoudil texty Plastic People, DG307 a S. Karáska. Nemohl prý jít do podrobností, ale jeho stanovisko je jednoznačné: jsou tu hrubé výrazy, nesmysly, formální hodnota je zcela zanedbatelná. Báseň „Utopenec“ je protisocialistická. Texty exponují dekadenci, nihilismus, anarchismus a klerikalismus. Negativně to ovlivňuje životní styl mladé generace, jde o dědictví krizového období. V jeho zažehnání bylo sice již dosaženo žádoucích výsledků, ale v určitém rozsahu se škodlivé jevy dnes objevují dokonce výrazněji než v šedesátých letech. Jde o věci velmi škodlivé. Prokurátor pak důrazně upozornil soud, že bude nyní posuzovat činnost, již ministerstvo kultury takto označilo.*“⁸⁷

Argumenty ministerstva kultury se snažil ve své řeči vyvrátit obhájce Ivana Jirouse, dr. Štěpánek.

„*K otázce tzv. vulgarismů: svědčilo by o nevědeckém přístupu a falešné pruderii tvářit se, že ve verbální oblasti neexistuje to, co má silný emocionální náboj (viz. J. Haška: předmluva k druhému dílu Švejka; z díla Voskovce a Wericha pasáž o Lysistratě). Ostatně česká kultura má právě z hlediska tzv. vulgarismů svou specifickou. Komenský je nechal vstoupit do své Brány jazyků otevřené. Naopak po protireformaci, kdy nabyl vrchu klerikalismus, se musely potlačovat. Prudérní současník sběratele autentického znění lidových*

⁸⁶ *Tajné akce STB, Akce Bojanovice*. Dokument ČT. Dostupný online z <
<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221008-akce-bojanovice>>

⁸⁷ MACHOVEC, Martin, Pavel NAVRÁTIL a František STÁREK, ed. *"Hnědá kniha" o procesech s českým undergroundem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012. s. 168.

písní Jana Jeníka z Bratřic nahradil původní znění písně „Sral, sral, sral, do hovna padal...“ verzí „Smál, smál, smál, atp.“ Slušné není vždy pravdivé. Lenin ve svém dopise z roku 1922 píše: „Rezorty jsou na hovno...“ [...]“⁸⁸

Záznamy procesů vždy zakončují sepsané celkové dojmy autorů z líčení. Přestože u nich často převažují pocity, že průběh procesu vyznívá příznivěji pro obžalované než pro žalobce, celkový dojem byl opačný.

„Po druhém dnu hlavního líčení se nebylo možno ubránit intenzivnímu a hluboce zneklidňujícímu dojmů, že tento celý proces není ničím jiným než tragickým pokusem společnosti odsoudit do vězení jako protispolečenské živly několik citlivých mladých lidí, kteří touží po tom, aby svět byl lepší, než je.“⁸⁹

V závěrečném rozsudku je popsáno provinění, výpovědi svědků, ale i připuštění některých připomínek obhajoby, ovšem mimo jiné zde stojí i věta: *„Obhajoba obžalovaných nemůže v žádném případě obstát.“⁹⁰* 23. září 1976 byl rozsudek vynesena, soud shledal obžalované vinnými a byli odsouzeni z trestného činu výtržnictví, Ivan Jirous na 18 měsíců, Pavel Zajíček na 12 měsíců a Svatopluk Karásek spolu s Vratislavem Brabencem na 8 měsíců.

Celý soudní proces se neobešel bez zájmu médií, která odsouzené představovala jako drogově závislé výtržníky, jejichž hudební tvorba, plná vulgárních výrazů, je zcela amatérská. Zároveň byla kritizována i zahraniční média, která se povětšinou zastávala obžalovaných. Deník Rudé Právo se k celé kauze vyjadřoval takto:

„Jestliže jsou jiné země, ve kterých jsou za „normální“ považovány chuligánství, výtržnictví, ve kterých jsou více méně lhostejní k narkomanii mládeže, ve kterých dekadence, nihilismus patří ke stylu života, to přece ještě neznamená, že takový způsob života bychom chtěli uplatňovat my a že dovolíme, aby byl vštěpován tím či oním způsobem naší mládeži.

Ti, kteří byli odsouzeni, po několik let vystupovali jako členové beatových skupin s názvem Plastic People of the Universe a DG-307. Avšak to, co provozovali, snad ani nejtolerantnější člověk nemůže nazvat uměním. Stud i zákon nám brání, abychom byt' na ukázkou uveřejnili alespoň jeden z textů jejich písní. Řekneme-li, že jsou vulgární, je to slabý

⁸⁸ MACHOVEC, Martin, Pavel NAVRÁTIL a František STÁREK, ed. *"Hnědá kniha" o procesech s českým undergroundem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012, s. 176

⁸⁹ Tamtéž, s. 179

⁹⁰ Tamtéž, s. 196

výraz. Jsou sprosté, oplzlé. Lze s naprostou jistotou předpokládat, že ti, kteří spustili pokřik o „pronásledování“ hudebníků v ČSSR, velmi dobře vědí, o jaké elementy jde.“⁹¹

Velmi podobně vyzněl např. článek v deníku Svoboda.

„Tito obžalovaní, ze kterých se západní žurnalisté v poslední době snažili udělat velké umělce a obětí beránky, po několik let vystupovali jako členové hudební skupin Plastic People of the Universe a DG-307, které neměly oprávnění k veřejné produkci, na různých místech naší republiky se skladbami, pro jejichž některé texty je pojmenování vulgární lichotivé. Už samotné názvy skladeb, jako například Nárek dosud nenarozených dětí a další, mnohé prozrazují... Je proto zcela pochopitelné, že ve většině míst se tito „hudebníci“ setkali s neporozuměním a kritikou posluchačů, a někde museli svá vystoupení i předčasně ukončit.“⁹²

Na mnohé články a zprávy médií se snažili blízcí obžalovaných reagovat. Do redakcí byly zasílány dopisy, ve kterých byly mylné informace vyvraceny a uváděny na pravou míru, zároveň autoři požadovali omluvu či uveřejnění jejich dopisu. Odpověď redakcí ovšem byla vždy velmi strohá či vůbec žádná. Příkladem může být reakce Československá televize na dopis Věry Jirousové, Václava Havla a Jiřího Němce, ve kterém požadují veřejnou omluvu za negativní a nepravdivé zobrazení obžalovaných:

„Sekretariátem ústředního ředitele Československé televize nám byl postoupen Váš dopis ze dne 23.9. 1976, spolupodepsaný Václavem Havlem a Jiřím Němcem. Sděluji Vám, že vzhledem k jeho bezpředmětnosti jej tímto považují za vyřízený.“⁹³

Téměř souběžně probíhalo soudní líčení s Františkem Stárkem, Karlem Havelkou a Miroslavem Skalickým, kteří v prosinci roku 1975 v Přesticích zorganizovali v rámci kulturní akce vystoupení Ivana Jirouse, během něhož Jirous přečetl svoji přednášku O třetím českém hudebním obrození. Průběh procesu byl dle pozdějšího vyjádření Františka Stárka velmi podobný soudu s Plastic People a Svatoplukem Karáskem.

„Když nás přivezli k soudu, tak za několik slov už jsem věděl, kolik uhodilo, že to bude de facto celý formální, že vlastně ten proces je jen takovou povinnou předehtou k tomu, abychom byli odsouzeni, tam celkem nešlo o to, kdo co řekne a jak budou svědci vypovídat. Sice svědky volali, např. lidi z SSM, v jejichž klubu se přednáška odehrála. Tlačili je do

⁹¹ MACHOVEC, Martin, Pavel NAVRÁTIL a František STÁREK, ed. *"Hnědá kniha" o procesech s českým undergroundem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012, s. 214

⁹² Tamtéž, s. 218

⁹³ Tamtéž, s. 213

výpovědi a my jsme se až později dozvěděli, že když bylo přípravné řízení tak byli vyslýcháni v kriminále, vodili je skrz borskou věznicí, aby se svědci báli, že je tam nechají. “⁹⁴

Vlna podpory mezi lidmi z různých společenských okruhů vyvolaná soudními procesy a politické okolnosti (zmíněno v části o odporu vůči normalizaci pozn. autora) vyústilo k sepsání Charty 77.

Komunistický režim nadále zamezoval jakémukoliv vystoupení nežádoucích skupin, zejména již zmíněných The Plastic People, jejichž veřejné koncerty se konaly jen zcela ojedinele. Na osobnosti undergroundu byl postupně vyvíjen nátlak a byli donucováni všemožnými způsoby k emigraci (např. Pavel Zajíček, Svatopluk Karásek). Eliminovat koncerty undergroundových skupin se komunistickému režimu dařilo především díky celostátní akci Kapely, která byla spuštěna roku 1976. Cílem tohoto projektu bylo: „*zmapovat a podchytit hnutí hippies a underground, vznikající nelegální bigbeatové hudební skupiny po vzoru PLASTIC PEOPLE A DG-307, zabránit integraci tohoto hnutí s CH-77 (Chartou 77, pozn. aut.) a protisocialistickými elementy v ČSSR v ovlivňování mládeže protisoc. a protisoc. projevy na veřejných hudebních produkcích a nepovolených srazech.*“⁹⁵

Záměrem bylo i zaměřit se na pořadatele bigbeatových koncertů, provádět s nimi pohovory, prověřit ideové zaměření jejich programů a z výsledků vyvodit důsledky, popř. využít jejich výpovědi k provádění opatření vůči kapelám.

Přestože se podařilo v podstatě zamezit veřejnému vystupování nežádoucích skupiny byla StB s výsledky ze začátku částečně nespokojena, což dokazuje *Zpráva o bezpečnostních opatřeních mezi mládeží*:

„[...] V průběhu rozpracování uvedeného projektu „Kapela“ se ve všech bodech nepodařilo dosáhnout plánovaných výsledků. Řešit celkovou situaci v počátcích uvádění projektu do státobezpečnostní agenturně operativní činnosti se setkávalo s řadou problémů. Tyto se vlivem nedostatků v metodách a kontrolní činnosti odpovědných orgánů začaly stále silněji a častěji promítat do současného kulturního dění v Československu. V podstatě šlo o přetrvávající nedostatky z konce šedesátých a první poloviny sedmdesátých let.“⁹⁶

V závěrečné zprávě z roku 1987 je uveden počet skupin, které byly vyhodnoceny jako závadové.

⁹⁴ Proces s Plastic People of the Universe. Dostupný online z <https://www.youtube.com/watch?v=PVS AeXImuDM>.

⁹⁵ ABS, X. S-SNB, *Vyhodnocení výslednosti práce v problematice mládeže* (17.7. 1987), 3. Odbor s. 1.

⁹⁶ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia). s. 439

„V ČSSR bylo podchyceno 62 závadových hudebních skupiny. PRO bylo provedeno se 312 osobami. V součinnosti s VB, NV, společenskými organizacemi NF a využitím denního tisku bylo docíleno, že uvedené hudební skupiny ztratily možnost produkci a v současné době nemohou vyvíjet aktivní činnost. [...]

Nově vznikající snahy jednotlivců aktivizovat svoji činnost a tuto legalizovat v rámci kulturně zájmové činnosti SSM, pořádání rockových, folkových koncertů a country festivalů jsou účinnými PVO eliminovány ve spolupráci s orgány státních a společenských organizací.“⁹⁷

V 80. letech hrály tedy undergroundové skupiny vyloženě v soukromých nahrávacích studiích a okruh lidí působící v undergroundu se stáhnul do určité izolace. Poslední veřejný koncert skupiny The Plastic People se konal v Kerharticích u České Lípy v březnu 1981. Vystoupení mělo původně proběhnout na jiném místě, kde ovšem den před konáním koncertu již stála hlídka Veřejné bezpečnosti, tudíž museli manažeři celou akci rychle přesunout. Vystoupení v Kerharticích proběhlo bez problémů, ovšem o několik dní později majitelé objektu zjistili, že byl dům kompletně vypálen. Téhož roku byli v rámci akce Asanace nátlakem donuceni emigrovat další lidé, např. další člen The Plastic People Vratislav Brabenec.

Roku 1987 se vyskytla možnost zorganizovat koncert The Plastic People v rámci Rockfestu v pražské Lucerně a v klubu Na Chmelnici. Na festivalu měla skupina vystoupit pod zkratkou PPU, jelikož originální název by mohl provokovat. I přesto ovšem komunistický režim zabránil vystoupení a ke koncertu vůbec nedošlo.⁹⁸

3.3. Folk

V uvolněných šedesátých letech se do Československa dostal ze západních zemí, zejména Spojených států amerických a Velké Británie, vedle již zmíněného rock'n'rollu a dalších, také hudební styl písničkářů, folk.

Komunistický režim zpočátku nově utvářející se komunitu písničkářů v podstatě toleroval, jelikož jejich písně byly v českém jazyce a nepoužívaly se anglické výrazy. První generace folkových zpěváků se spíše, než vůči politické situaci vymezovala vůči starší generaci, která jim připadala pasivní, snobská a nudná. Jaroslav Hutka ve své písni *Město líčí*

⁹⁷ ABS, X. S-SNB, *Vyhodnocení výslednosti práce v problematice mládeže* (17.7. 1987), 3. Odbor s. 1.

⁹⁸ *Plastic People Of The Universe*, Dokument ČT. Dostupný online z <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/ceskoslovensko/kapely/1791-plastic-people-of-the-universe-the/>

svět jako město, ve kterém vládne závist, sobectví a vyjadřuje zde určitou deziluzi a zmatenost z civilizace.⁹⁹

[...]

Vyhnání z ráje, první pekla stíny

Místo ovoce strom města dal

Nákupní taška místo gravitace

Sobectví, to jsou nadutý tváře

Závist mhouří oči a rodí zrádce

Děti na ulicích vypadají staře

[...]

Jsme děti civilizace, nevíme co je ona zač,

Zda je to strom z ráje, nebo dračí tlama

Města mají červy, děti motýlů pekla a slunce se jen dívá

Porazili jsme přírodu, ale v sobě máme prales

*Cestovat v něm neumím, nenajdu, co bych nalez.*¹⁰⁰

Problémy nastávaly až po 21. srpnu 1968, kdy se v textech některých folkových zpěváků začaly objevovat více či méně zaobalené kritické hlasy vůči režimu. První protestní písně reflektovaly přímo vpád sovětských vojsk. Karel Kryl sepsal den po okupaci píseň *Bratříčku, zavírej vrátka*, v níž zachycuje atmosféru, která vládla v společnosti.

[...]

Prší a venku se setmělo,

tato noc nebude krátká

Beránka vlku se zachtělo

*Bratříčku! Zavřel jsi vrátka?*¹⁰¹

Píseň byl zařazena do již zmíněné rozhlasové hitparády hudebního kritika Jiřího Černého, avšak v březnu 1969 byla zakázána a později byl zrušen i pořad samotný. Stejnou

⁹⁹ HOUDA, Přemysl. *Intelektuální protest, nebo masová zábava?: folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace*. Praha: Academia, 2014. Šťastné zítřky (Academia).

¹⁰⁰ HUTKA, Jaroslav. *Město*. Dostupné online z <<http://www.ujdeto.cz/lyrics/jaroslav-hutka/mesto-cz/>>

¹⁰¹ KRYL, Karel. *Bratříčku, zavírej vrátka*. Dostupné online z <<http://www.ujdeto.cz/lyrics/karel-kryl/bratricku-zavirej-vratka-cz/>>

ponurost zachycuje Vladimír Merta v prvním čtyřverší písně *Nebylo mrtvých, a není raněných*.

[...]

Cizí ztemnělé povozy

Zimní táhle sněhy vezou

Nezodpovědnou dlabou na sklonku léta

*Kolik je nočních hodin a kolik je ti let?*¹⁰²

Ostřeji a příměji se vyjádřil Vlastimil Třešňák ve své písni s příznačným názvem *21.sprna*,

Přišla hudba s lahví vína

přituknout si s nocí

a noc se nijak netajila

krádeží mých smyslů

Pak mne hnala

nahá a zpěněná

k těžkým černým vratům

po schodech dolů

níž a níž a níž

Do smrti nezapomenu

to datum

a tvoje jméno

*Ty kurvo!*¹⁰³

Dalším motivem, které zasáhlo písničkáře v okupovaném Československu, byla smrt Jana Palacha v lednu 1969, což reflektoval V. Třešňák v písni *On, ona a strom* či Bohdan Mikolášek v písni *Ticho*.

[...]

¹⁰² MERTA, Vladimír. *Nebylo mrtvých ani raněných*. Dostupné online z <<http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/merta-vladimir/nebylo-mrtvych-a-neni-ranenych-557089>>

¹⁰³ HOUDA, Přemysl. *Intelektuální protest, nebo masová zábava?: folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace*. Praha: Academia, 2014. Šťastné zítřky (Academia). s. 111

*Ticho a lidé proudí ulicí
a každý úsměvu se vzdal.
Vždyť ticho je jen čára pŕlící
pak přijde výkřik
- přišel už výkřik a plamen plál.
Oheň světlo dým
a krátký život s ním
hořely dlouho a hořet budou dál.
Plamen cizích vin
a já dobře vím
jako vy tu zprávu:
zemřel živý člověk
a mrtví zůstali žít.¹⁰⁴*

Píseň Ticho se stala ústředním doprovodem krátkometrážního filmu zobrazující události tzv. Palachova týdne. Avšak v době nastupující normalizace byla píseň chápána jako pobuřující a roku 1971 byla Bohdanu Mikoláškoví zakázána činnost, následně mu ovšem byla díky zprávě o pozitivní zapojení do pracovního procesu povolena pouze amatérská činnost. Ale i přesto byl Bohdan Mikoláš veden jako nežádoucí, tudíž byla většina jeho koncertů rušena.¹⁰⁵ Zákaz činnosti se týkala i další folkových interpretů, např. Karla Kryla, který v září 1969 emigroval do Německa.

Folková hudba pronikla roku 1969 na původně trampský festival Porta, který se konal každoročně od poloviny šedesátých let v Ústí nad Labem. Roku 1970 zde vystoupila nizozemská skupina Smokey Mountain Rangers a vyhrála soutěž v tradičním country, což komunistický režim nestrpěl a další Porta se již v Ústí nad Labem uskutečnit nesměla. Komunistický režim chtěl nadále kontrolovat ideovou nezávadnost vystupujících na festivalu, a tak se nadcházející ročníky Porty konaly pod záštitou Socialistického svazu mládeže. Na festivalu vždy působila komise, která zajišťovala vhodnost textů. V porotě, která předkládala texty k posuzování, ovšem působily většinou tolerantní lidé, kteří občas ke schvalování

¹⁰⁴ MIKOLASEK, Bohdan. *Ticho*. Dostupné online z <<http://www.karaokextexty.cz/texty-pisni/mikolasek-bohdan/ticho-658074>>

¹⁰⁵ HOUDA, Přemysl. *Intelektuální protest, nebo masová zábava?: folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace*. Praha: Academia, 2014. Šťastné zítřky (Academia). I

předložili jiný text, než jaký interpret nakonec zazpíval. Na Festivalu bylo možné slyšet písně muzikantů v emigraci, kteří byli v Československu zakázáni, např. Jiří Černý používal na Portě v rámci pořadu Antidiskotéka desky Karla Kryla pod pseudonymem Vít'a Jasný.¹⁰⁶

Začátkem sedmdesátých se pražští folkaři soustřeďovali do klubů, např. Malostranské besedy, nicméně přílišný zájem pořadatelů uskutečnit koncert nebyl. I proto roku 1972 vzniklo sdružení písničkářů s názvem Šafrán, ve kterém působili Jaroslav Hutka, Vladimír Merta, Vlastimil Třešňák, Petr Lutka, Dagmar Voňková a později přibyli i další. Sdružení bylo volné, neorganizované, s cílem vzájemné pomoci při organizování koncertů, sdílení kontaktů ochotných pořadatelů atd. Přestože někdy došlo při vystoupení ke kontrole kulturními inspektory, neměl zprvu Šafrán problémy, i když se objevily i výjimky, např. zrušený koncert na festivalu v Hané severomoravským tajemníkem KV KSČ, kdy byli návštěvníci perlustrováni a vykazováni z vlaku.¹⁰⁷

Přesto sdružení Šafrán bylo chápáno jako nežádoucí, jelikož skrze své písně působilo negativně na mladou generaci, tudíž byla členům v rámci rekvalifikačních zkoušek odebrána kvalifikace a nedostali oprávnění k dalšímu vystupování. Ve snaze neodejít do undergroundu a nadále legálně vystupovat využili rozhodnutí ministerstva kultury 11 753/73–V/2 o „*odměňování občanů-čelných osobností našeho veřejného, kulturního, vědeckého a sportovního života-při účinkování v rámci různých kulturně výchovných pořadů.*“ Princip tohoto rozhodnutí byla možnost vyplácet honorář např. sportovcům za přednášku na školních besedách.¹⁰⁸

Ve druhé polovině sedmdesátých let se začal komunistický režim více zajímat o sdružení a jeho členy, zejména o Jaroslava Hutku, na kterého byl roku 1975 založen spis StB pod názvem Zpěvák, pro podezření z hanobení národa a republiky:

„Dne 8. dubna 1975 byl Odboru vyšetřování StB v Hradci Králové předložen svazek PO č. 14328 s krycím názvem „Zpěvák“ na Jaroslava HUTKU, nar. 21.4.1947, bytem Praha 2, Neklanova č.p.30 pro podezření z tr.činů hanobení republiky a jejího představitele dle § 102 a hanobení národa, rasy a přesvědčení dle § 198 písm. b) tr.z. Trestná činnost spočívala v obsahu recitálu, s nímž HUTKA vystoupil v loutkové scéně Domu odborů v Chocni dne

¹⁰⁶ *Retro*, Dokument ČT. Dostupné online z < <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10176269182-retro/209411000360029/titulky> >

¹⁰⁷ HOUDA, Přemysl. *Písničkářské sdružení Šafrán: Diplomová práce* [online]. [cit. 2017-11-09].

¹⁰⁸ HOUDA, Přemysl. *Intelektuální protest, nebo masová zábava?: folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace*. Praha: Academia, 2014. Šťastné zítřky (Academia).

7.2.1975. Zde dvousmyslnými výroky napadal SSSR a hanobil republiku. Trestná činnost je dokumentována magnetofonovým záznamem.“¹⁰⁹

Komunistický režim se posléze snažil ukončit činnost písničkářského sdružení, což ovšem nebylo možné uskutečnit stejnou cestou jako např. u skupiny The Plastic People. Šafrán se totiž těšil velké oblibě, členové vydávali desky, psalo se o nich v kulturních časopisech a mohli legálně vystupovat. Možností bylo nátlakem donutit pořadatele, aby dále neorganizovali koncerty Šafránu, pokud nebudou plněny všechny legislativní podmínky, nebo se pokusit přistihnout členy při ekonomických podvodech, např. nepřiznání části honoráře.

StB nadále soustavně sledovala činnosti Šafránu a na koncerty byli nasazováni různí agenti, kteří podávali zprávy o jednotlivých členech, např. při koncertě na Baráčnické rychtě bylo shledáno: „*Hutka se drží jen narážek a metafor. Třešňák však prý znamená nejvyšší možnou mez odvahy veřejně vyslovit nesouhlas s tímto režimem.*“¹¹⁰

Jelikož Šafrán působil na hraně legality a illegality a zájem StB se stupňoval, bylo logickým vyústěním přiblížení se některých členů k disentu a undergroundu. Na některých akcích Šafránu vystupoval undergroundový básník a písničkář, později odsouzený Svatopluk Karásek, Vlastimil Třešňák byl mnohými považován za součást undergroundu. Sblížení s opozicí vyústilo v roce 1977, kdy J. Hutka, V. Třešňák a J. Pallas podepsali Chartu 77.

Po podepsání Charty bylo členům Šafránu zakázáno veřejné vystupování, výjimku byl vystoupení ve slovenském Pezinku, což byl poslední koncert. Nadále byli ti, co podepsali Chartu 77 stíháni, zadržováni a tvrdě vyslýcháni, a nakonec v rámci akce Asanace donuceni emigrovat do zahraničí.

Ve druhé polovině osmdesátých let se již příliš zásahů vůči písničkářům nekonalo, občas došlo k přerušení koncertu, např. Jaromír Nohavica byl během vystoupení na Portě vykázán z pódia. Vladimíru Mertovi byla roku 1985 obnovena kvalifikace, avšak o rok později mu po vystoupení na Portě, kde zazněla píseň *Praha magická*, která nebyla předložena k schválení, byla zase odebrána, nicméně zákaz již neměl dlouhého trvání.¹¹¹

¹⁰⁹ Spis STB na Jaroslava Hutku. Dostupné online z <<http://www.hutka.cz/new/html/pdf/zpevak.pdf>>

¹¹⁰ HOUDA, Přemysl. *Intelektuální protest, nebo masová zábava?: folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace*. Praha: Academia, 2014. Šťastné zítřky (Academia). s. 105

¹¹¹ HOUDA, Přemysl. *Intelektuální protest, nebo masová zábava?: folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace*. Praha: Academia, 2014. Šťastné zítřky (Academia).

3.4. Punk

Ve druhé polovině sedmdesátých let se začaly v Československu objevovat první gramofonové desky a magnetofonové pásky západních punkových kapel, které bylo občas možné slyšet i v pořadech Jiřího Černého. Na mladou generaci působil energický a dynamický punk jako magnet. Ti, kteří měli štěstí a dostali se k nějaké nahrávce, začali ihned shánět další informace o novém hudebním stylu a zakládat kapely.

Veřejné hraní ovšem nebylo možné, skupiny by neobstály u rekvalifikačních zkoušek, některé už jen kvůli názvu, např. Mrtvá miminka, tudíž musely, podobně jako undergroundové skupiny, hrát pouze po sklepeních, v bytech či na soukromých oslavách. Při těchto koncertech ovšem nedocházelo k tvrdším policejním zásahům, někdy byl koncert ukončen, jelikož skupina neměla kvalifikaci či docházelo k vypínání elektřiny.

Změnu přinesl rok 1980, kdy byla spuštěna akce StB s názvem Odpad, jejímž cílem bylo podchytit nově vznikající punkrockové podhoubí. Příslušné orgány v celé zemi měly mapovat existující punkové skupiny a zamezit vzniku dalších. Skupiny bývaly velmi často nařčeny z propagace fašismu, což mohlo pramenit ze slabé informovanosti institucí o punku, na druhou stranu to byla jedna z cest, jak dosáhnout omezování některých skupin, jelikož součástí celé akce byl dokument, který uváděl preventivní opatření vůči amatérským skupinám, s názvem Pracovní plán 3. Odboru X. S-SNB na rok 1983, jehož cílem mimo jiné: „[...] odhalovat nositele a šířitele nepřátelských ideologií a prováděním preventivně výchovných opatření zabráňovat narušování socialistické výchovy mladé generace. Preventivní a rozkladná opatření ve větším měřítku realizovat přes státní a veřejné instituce.“¹¹²

Ve zprávách o problematice mládeže z krajských institucí se později psalo: „Závažným problémem jsou v současné době fašizující tendence, projevující se zejména v účasti a podléhání části středoškolské, učňovské a dělnické mládeže vlivu punk rocku a dalším dekadentním směrům buržoazní kultury.“¹¹³

Podobné znění má i Analýza problematiky boje bezpečnostních orgánů s projevy propagace fašismu a kultu násilí mezi mládeží z roku 1987

¹¹² VANĚK, Miroslav. Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia). s. 450

¹¹³ ABS, X. S- SNB, Operativní porada náčelníka X. správy SNB (27. 12. 1986), inv. J. 705. S- StB Praha, 3 odbor, 2. Odd., s. 4.

„Závadové činnosti se dopouštějí především muži, postupně se snižuje věková hranice pachatelů. Hlavním zájmem této činnosti mládeže je přizpůsobit se mládeži v kapitalistických státech propagací tzv. nové vlny v hnutí punk rock a heavy metal... K nárůstu profašistických projevů došlo v období let 1981 až 1983, a to v důsledku šíření úpadkového hudebního směru punk rock.“¹¹⁴

Z této zprávy jsou již patrné již i vnitrostranické problémy, jelikož je příslušným orgánům vytýkáno, že v průběhu několika let nedokázaly včas kontrolovat vznik punkových kapel.

„Nedůsledná kontrola nově vznikajících punkrockových skupin ze strany příslušných orgánů, zejména národních výborů, umožnila, že v roce 1983 vzniklo na území ČSSR celkem 523 těchto skupin, s příznivci v celkovém počtu 2326 osob.“¹¹⁵

Součástí Akce byli různé zásahy proti organizování punkových koncertů či festivalů, kde by se mohl punk objevit. Takovým koncertem byl např. 2. Rockový festival v Žabčicích, jehož uskutečnění bylo nakonec zabráněno.

„... k zásahu příslušníků SNB proti výtržníkům, kteří dne 11. června přijeli do Žabčic /okr. Brno-venkov/, aby se zúčastnili „2. rockového festivalu“ /byl z rozhodnutí MNV Žabčice zrušen/. Asi 400 polonahých mužů a žen – přívrženců „punk-rocku“ – se soustředilo v okolí restaurace Na střelnici v Brně-Pisárkách, kde provolávali hesla o svobodě a na výzvy příslušníků SNB reagovali urážlivými výroky a házením kamení.“

Byla ověřena totožnost 300 osob, 35 bylo zadrženo, z nichž 27 bylo vyneseno obvinění pro trestné činy výtržnictví, útok na veřejného činitele a maření výkonu úředního rozhodnutí.“¹¹⁶

Závěrečná zpráva o Akci Odpad z roku 1987 poukazuje na celkové počty zmapovaných kapel.

„V ČSSR bylo zmapováno 5 185 osob inklinujících k hnutí punk. Dále bylo zjištěno 523 hudebních punkrockových skupin, v nichž působilo 2 165 osob. Celkem bylo PRO s 1 256 osobami, z nichž podstatná část od svého dalšího jednání upustila. Přesto však hnutí punk přetrvává a přesouvá se do věkově nižších skupin mládeže včetně průvodních jevů inklinace fašismu, násilí, šikanování, a brutalitě.“¹¹⁷

¹¹⁴ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

¹¹⁵ Tamtéž, s. 447

¹¹⁶ ABS, X. S-SNB, *Pokus o zorganizování 2. rockového festivalu*.

¹¹⁷ ABS, X. S-SNB, *Vyhodnocení výslednosti práce v problematice mládeže* (17.7. 1987), 3. Odbor s. 1.

Podobně jako u jiných skupin či hudebních směrů, proti nimž režim bojoval, i nyní využíval negativní mediální zobrazení punku. Jeden z prvních článků vyšel v magazínu Tribuna, text se týkal především skupiny Pražský výběr, která byla obviněna z nelegálního prodeje plakátů ke koncertu v Hradci Králové.¹¹⁸ Avšak nejzásadnějším textem se stal článek z roku 1983 s názvem *Nová vlna se starým obsahem*, který vyšel taktéž v magazínu Tribuna. Autor Jan Krýzl se zde vůči punku a jeho posluchačům velmi ostře vyhrnil.

„Primitivní texty spojené s primitivní hudbou, odporné šaty, provokující chování, oplzlá gesta, odmítání všeho normálního, barvení vlasů na zeleno, na modro, na růžovo, tetování hákových křížů, malování barevných pásů na obličej apod. to byl výsledek, který tato vlna přinesla. Nepříliš estetický a velmi často šokující i občany kapitalistických zemí. [...]

[...] S oblečením si v ničem nezadáva úroveň hudby a textů. Jednotvárné, opakující se melodie (pokud se tak dá mnohadecibellový zvuk vůbec nazvat) doprovázející texty, za jejichž autory by bylo možné považovat spíše chovance psychiatrických léčeben, než lidi, kteří se vydávají za "umělce". Bohužel, věc je složitější a vážnější. Texty, v nichž se např. opakují "důmyslná" slova "kaťa, paťa, haťa" (Pražský výběr), nebo se pět minut vyřvává "Bejby, bejby, dej mi kadilak", či "hipi, hipi, šejk" (Letadlo), nebo vulgární text "má špinavá záda, nepije, nesolí, nekouří, ale má to ráda", či píseň s názvem Pal vodsud', hajzle (Jasná Páka), nebo "náš pán je král, má jméno heroin" (Bronz), vypadající jako výplod chorého mozku, jsou ve skutečnosti výrazem nihilismu a cynismu, hluboké nekulturnosti a ideologických přístupů, které jsou socialistické společnosti zcela cizí.“¹¹⁹

Celý text je ve svém duchu velmi podobný článkům z předchozích let, které se vymezovaly vůči nevyhovujícím hudebním směrům. Kapely a jejich příznivci byli nařčeni z alkoholismu, užívání drog, vulgarit a pod vlivem západních hesel jsou vedeni k lhostejnosti k životu a budoucnosti.

Autor se pozastavuje i nad otázkou, jak je možné, že příslušné orgány nezamezily vzniku těchto kapel a jejich koncertování. Závěrem článku autor přímo promlouvá k těmto orgánům a kapelám.

„Ti, kteří chtějí veřejně vystupovat, i ti, kteří jim to umožňují (pořadatelé a zřizovatelé), si musejí uvědomit, že každému, kdo může promlouvat ke stovkám a tisícům (byť jen hudbou a texty) mladých lidí, se dostává velké důvěry, a každý, kdo vystupuje, musí

¹¹⁸ https://is.muni.cz/th/62917/ff_b/Bakalarka.pdf

¹¹⁹ KRÝZL, Jan. *Nová vlna se starým obsahem*. Dostupné online z <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/nova-vlna-se-starym-obsahem-23-3-1983/>>

být po všech stránkách – politicky, mravně, eticky, svou inteligencí i chováním – této důvěry také hoden. A komu mnohé, všechno z toho, aby této důvěry hoden byl, chybí, nemá na pódiu co pohledávat. A ti, kteří ať z pohodlnosti, lhostejnosti, či z důvodů, že při podobných "koncertech" je možno snadno naplnit pokladnu, těmto "takéumělcům" vystupování umožňují, si musejí uvědomit, že svou činností hrubě narušují zásady socialistické kulturní politiky a vědomě či nevědomě slouží cílům, které sleduje náš třídní nepřítel. [...]"¹²⁰

Situaci ještě vyhrotila svým článkem *Prevít rock – a my?* v Rudém právu Zdenka Bakešová, přestože její zpracování neobsahovalo oproti předchozímu článku nic nového. Jelikož články vycházely v krátkém časovém rozsahu, zasáhly celkem velké množství obyvatel, kteří následně do redakcí zasílali dopisy, v nichž se s názory autorů článků ztotožňovaly a redakce jejich reakce otišťovaly.

Na druhou stranu se objevilo i mnoho dopisů, které s článkem nesouhlasily, ovšem takové reakce, vzhledem k cenzuře, zveřejněny nebyly. Samizdatem vyšel dopis, původně určený pro redakci Tribuna a další, Mikoláše Chadimy. Chadima se zde vymezuje vůči názorům Jana Krýzla a uvádí nepravdivé informace, které v článku používá, na pravou míru. Janu Krýzlovi dále vytýká ostrá vyjádření vůči rocku, poukazuje na jeho neznalost rockové historie.¹²¹ Znepokojení vyjádřil Mikoláš Chadima také nad častým vytrháváním faktů z kontextu.

„[...] Ještě mnohem horší je, že autor – ať už z neznalosti nebo záměrně – vytrháváním z kontextu dává textům zcela jiný význam, s kterým pak operuje jako s faktem, proti němuž horlí a na základě něhož tak vlastně pomlouvá příslušné hudebníky. Příkladem za všechny je citace z textu skupiny Bronz. Citovaná skladba patřila do pořadu, za který skupina Progress II dostala oficiální ocenění ministerstva kultury. Píseň ukazuje bezvýchodnost části mládeže, která řeší své problémy drogami, a naprosto to není výzva k následování, jak se snaží tvrdit autor citátem vytrženým z kontextu. Je zřejmé, že autor text v jeho celku nezná, nechceme-li předpokládat, že jeho zcela jasný smysl překrucuje záměrně.“¹²²

Posléze zaslal redakcím svoji kritickou stat' *Rock na levém křídle* Josef Vlček. Obsáhlé zamyšlení je rozděleno do čtyř kapitol, z nichž každá je uvedena citátem, např. v první

¹²⁰ KRÝZL, Jan. *Nová vlna se starým obsahem*. Dostupné online z <<http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/nova-vlna-se-starym-obsahem-23-3-1983/>>

¹²¹ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

¹²² CHADIMA, Mikoláš. *K článku „Nová vlna se starým obsahem“ uveřejněném ve vašem listě v č. 12/1983*. Dostupné online z <http://www.vons.cz/data/pdf/infoch/1983/INFOCH_04_1983.pdf>

kapitole je citován výrok Karla Marxe: „Nestačí, aby myšlenka obracela se ve skutečnost, nutno také, aby skutečnost obracela se v myšlenky.

Josef Vlček vyjadřuje podobně jako Mikoláš Chadima, avšak podává Janu Krýzlovi přednášku o historii rocku, o skutečném významu punku a o neznalostech jím zmíněných kapel.

„[...]Ale když už jsme se zmínili o názvech kapel, můžeme si o nich povědět něco víc. Bude to jen další důkaz, jak fušersky je Váš článek slátán.

Zkárovaný přehled byl soubor, který nikdy neexistoval. Jednalo se o humornou scénku dvou mládenců, parodující playbackové manýry některých televizních umělců. Vystoupili s ní jednou jedinkrát na koncertě v Řevnicích.

Parchanti se správně jmenují Pancharti. Jediný pohled do slovníku českého jazyka Vám napoví, jak veliký je v tom rozdíl.

Žlutý pes byl pojmenován podle slavného indiánského náčelníka. Soubor tohoto názvu nepoužívá od podzimu 1981. Je to bluesová skupina, která nemá s novou vlnou nic společného.

Žabí hlen působil v letech 1977-1979, tedy ještě před nástupem nové vlny v Československu. Při svých řídkých vystoupeních užíval zásadně jména Žába.

Prvotřídní informovanost je tou hlavní vizitkou dobrého socialistického novináře. Objektivnost, díky takovým jako jste Vy, už dávno nečekáme.“¹²³

Závěrem Josef Vlček obviňuje oba autory, tedy Jana Krýzla a Zdenku Bakešovou, ze znehodnocení aktivit Komunistické strany.

„Pokazili jste část dlouholeté práce KSČ. A proto Vás, soudružko Bakešová a soudruhu Krýzle, obviňujeme z poškozování zájmů strany na jednom z míst nejcitlivějších – mezi mládeží.

Komu ku prospěchu? Odpovězte si sami.“¹²⁴

Celá stať působí velmi odborně a Jana Krýzla usvědčuje z opravdu velké neznalosti věci, což vyvolalo rozruch mezi stranickými příslušníky. Český úřad pro tisk a informace vyšetřoval oprávnění k vydání publikace, poté označil zamyšlení Josefa Vlčka za účelové prohlášení intelektuálů.

„Materiál „Rock na levém křídle“ je ostrou a nevybíravou polemikou se zásadním článkem Tribuny „Nová vlna se starým obsahem“, v podstatě však směřuje proti kulturní

¹²³ VLČEK, Josef. *Rock na levém křídle*. Dostupné online z <<http://jazz.ustrcr.cz/docs.html>>

¹²⁴ Tamtéž

politice strany, znevažuje celý systém naší propagandy a lze ho chápat jako programové prohlášení kulturních intelektuálů stojících v opozici. K získání legitimity se autor (nebo skupina autorů?) halí do roucha „důsledně marxistického interpreta“, zaujímá útočnou demagogickou pozici ochránce „věcí strany“, maskuje se domnělou starostí, že přístup našich sdělovacích prostředků k punku je vodou na mlýn západním ideodiverzním centrálám.
[...]¹²⁵

Zatímco Český úřad pro tisk a informace dále poukazoval na nebezpečnost Vlčkových argumentů, Odbor umění Ministerstva se naopak vyjádřil kriticky k článku v magazínu *Tribuna*.

„[...] Článek v Tribuně však obsahuje velkou řadu nepřesností, nedorozumění i přímo nesprávností. Článek v Tribuně má přitom autoritativní tón, což budí velmi nežádoucí reakce. V opozici proti postoji Tribuny se sjednotila značná část hudební fronty, včetně příslušných komisí Svazu českých skladatelů a koncertních umělců, oddělení kultury ÚV SSM atd.[...]

*Závěrem je nutno znovu zdůraznit, že článek v Tribuně zkomplikoval možnost průběžně a systematicky ovlivňovat a usměrňovat rozvoj zábavné hudby a z aktivizoval některé živly stojící v opozici proti naší kulturní politice, ale i řadu poctivých umělců, kritiků a organizačních pracovníků, kteří s tímto neuváženým výpadem zaskočení ve své práci.*¹²⁶

Kritika na článek v *Tribuně* se tedy snesla i ze stranických orgánů. Nutno podotknout, že později byla zpochybněna osoba autora Jana Krýzla, nikdo z těch, kterých se jeho kritika týkala, ho nikdy neviděl. Představy o Krýzlově podobě byly různé, Jan Rejžek se domníval, že „*Je to taková kombinace odulýho funkcionáře, člena politického byra, co stojí na tribuně na prvního máje v řadě podobných zjevů.*“¹²⁷ Opačně si ho představil Miroslav Wanek z FBP „*Vždy jsem ho viděl jako mladýho svazáka.*“¹²⁸ Ondřej Hejma říká „*Já vždy tvrdil, že je to kříženec slova krysa a fízl, že je to dohromady Krýzl.*“¹²⁹ Jinou představu měl Martin Němec ze skupiny *Precedens* „*Vnutil se mi nápad, že bolševik byl kolektivní, takže ten Krýzl je*

¹²⁵ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia). s. 353

¹²⁶ Tamtéž

¹²⁷ Bigbít, *Nová vlna se starým obsahem*. Dokument ČT. Dostupné online z <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/vyhledavani/nova%20vlna/clanky/188-nova-vlna-se-starym-obsahem/>

¹²⁸ Tamtéž

¹²⁹ Tamtéž

kolektiv lidí. “¹³⁰ Němcova domněnka se nakonec ukázala jako správná, což potvrdil Jan Rejžek „Já jsem se pak dověděl, že to byli dva o něco mladší lidi, nebyl to ten typ toho mastodonta, byli to lidi poměrně ve středním věku, kteří splnili ideologický úkol zřejmě Ministerstva vnitra a stvořili postavu Jana Krýzla. “¹³¹

Článek ale svůj cíl do jisté míry splnil, pořadatelé ze strachu z postihu přestali zvát a organizovat punkové koncerty. Ti, kteří chtěli hrát, se museli většinou přejmenovat a zredukovat svůj repertoár.

Situace se zdála bezvýchodná, avšak změna pro rockové hudební skupiny nastala ze strany, od které by to člověk čekal nejméně. Zlom nastal po nástupu Michaila Gorbačova do vedení ÚV KSSS. Michail Gorbačov se nejen nevymezoval vůči rockové hudbě, naopak, roku 1986 uspořádal rockový festival v Moskvě a rok poté se dokonce setkal s Yoko Ono, vdovou po Johnu Lennonovi.¹³²

Přístup Michaila Gorbačova k hudbě se postupně přenesl i do Československa. Orgány začaly být povolnější k pořádání punkových koncertů. V polovině roku 1986 byl založen festival rockové hudby – Rockfest, který se konal pod záštitou Ústředního výboru SSM, Ministerstva Kultury ČSR, Českého rozhlasu a dalších, v pražském Paláci kultury. V počátku vyvolal festival mezi kapelami rozpor, jedni v něm viděli příležitost zahrát si a ukázat se, jiní spíše politickou agitaci. Do jisté míry je zde možné sledovat i režimní záměr, mít určitý přehled o dění na rockové scéně, orgány ovlivňovaly, kdo smí na festivalu vystoupit či nikoliv (viz. kapitola o undergroundu). I přesto se Rockfest rozrůstal a v roce 1988 byla část přesunuta do Lucerny. Přínos Rockfestu pro hudební scénu zmínil ve festivalovém zpravodaji vedoucí oddělení zájmové činnosti ČÚV SSM Milan Teplý.

„Socialistický svaz mládeže ve své činnosti usiluje o prosazování oprávněných zájmů mladých lidí. Tato myšlenka z řady referátů a novinových článků není pouhou frází. Dokladem je pozornost, kterou svaz mládeže věnuje rockové hudbě. Tato oblast zábavné hudby byla rozvíjena dosti živelně, různými a někdy i necitelnými zásahy docházelo ke zkreslování názorů na rockovou hudbu. [...]

¹³⁰ Bigbít, *Nová vlna se starým obsahem*. Dokument ČT. Dostupné online z <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/vyhledavani/nova%20vlna/clanky/188-nova-vlna-se-starym-obsahem/>

¹³¹ Tamtéž.

¹³² VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

*Jsme toho názoru, že právě Rockfest jako národní přehlídka amatérských rockových skupin je tím správným dialogem s hudebními skupinami. Uvědomujeme si, že tento dialog není možné rozvíjet jenom cestou soutěží a přehlídek. Proto věnujeme pozornost i metodické pomoci souborům, hledání možností jejich lepšího technického vybavení, neustále objasňujeme a prosazujeme naše záměry. Jsme rádi, že při plnění těchto našich cílů nacházíme podporu a pomoc ministerstva kultury a jeho ÚVKČ, Paláce kultury, PKS, Mikrofóra a Mladého světa i řady odborníků.*¹³³

Důležitým mezníkem se pro tuzemské punkové publikum stal mírový koncert Olafa Palmeho, který se konal v září roku 1987 v Plzni v lochotínském amfiteátru. Zřejmě chybou organizátora byly vedle českých popových, mainstreamových hvězd Dalibora Jandy, Michala Davida zařazeny nejen české rockové skupiny, ale také západoněmecké punkové skupiny Die Toten Hosen a Einstürzende Neubauten, což přilákalo několik tisíc punkových fanoušků. Během koncertu Die Toten Hosen začali fanoušci pod pódiem pogovat¹³⁴, ale vše proběhlo v rámci mezí. Avšak ihned po Die Toten Hosen nastoupil před rozjařené publikum symbol normalizační popmusic Michal David, což způsobilo neblahou reakci. Na vystupující byly házeny kameny, šterk. Sám Michal David na Lochotín vzpomíná: „*Najednou se na nás spustila šterková vlna, neuvěřitelný maso. Takže jsme museli koncert přerušit.*“¹³⁵ Mezi předměty, které na pódium přilétly byla i gumová atrapa granátu.

Během přerušeni byly punkáči rozeznáni příslušníky Veřejné bezpečnosti s obuškami, německé kapely byly násilím naloženy do autobusů a za doprovodu státních příslušníků vyvezeni za hranice ČSSR. Během celé akce represivních složek došlo navíc ke kuriózní situaci, kterou popisuje František Stárek. „*Všichni ti punkáči, kteří odněkud přijeli, tak šli na nádraží a tam se šlo jinou cestou než na tramvaje, kam šli naopak všechny ty holčičky, které přišli na Michala Davida. A tam právě čekaly ty hlavní síly policie. Takže nakonec dostaly do držky i ty který chtěli vidět jen na Michala Davida.*“¹³⁶

Avšak celá akce, během níž se již ozývaly i protirežimní hlasy a místy připomínala demonstraci, naznačovala, že komunistický režim již nemá vše pod kontrolou. Petr Růžička, účastník koncertu a manažer punkových skupin vzpomíná:

¹³³ Rockfest 88: Zpravodaj ROCKFESTU 88, 1. – 3. dubna 1988, Palác kultury v Lucerně. 1988.

¹³⁴ Pogo – druh tance, během něhož do sebe lidé navzájem vrážejí.

¹³⁵ Reportéři ČT. Pořad ČT. Dostupné online z <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1142743803-reporteri-ct/207452801240035>>

¹³⁶ Fenomén Underground. No future. Dokument ČT. Dostupné online z <<http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/413235100221012-no-future/video/>>

„Je pravda, že v té době bylo vidět, že to Jakešovi utíká pod prdelí, že bolševici už nemají tu sílu a lidi se začínají zdvihat.“¹³⁷

3.5. Metal

Metal se do Československa dostal v průběhu první poloviny osmdesátých let. Zpočátku byl metal spíše záležitostí jedinců, texty byly apolitické a kapely hrály povětšinou na zábavách mimo Prahu. Ovšem jejich způsob hraní a vzhled zapůsobil na příslušníky represivních složek negativně.

Kapely byly většinou odkázány hrát ilegálně. Koncerty těch, kterým se podařilo uspět u rekvalifikačních zkoušek, probíhaly výhradně pod dohledem agentů StB a na některé skupiny byly založeny spisy (např. Törr, Arakain). Byly ovšem i tací, kteří podmínky splnili bez problémů a vystupovali na festivalech politické písně v Sokolově.¹³⁸

Metaloví příznivci provokovali společnost a režim zejména svým vzezřením, které bylo plné okultických symbolů, jako např. pentagram atd. Temné byly i texty metalových skupin a za doprovodu hlasité hudby vyvolávaly u ostatních odpor.

Stejný pocit vyvolal metal i u médií, která si nového hudebního směru všimla. Rudé právo zveřejnilo roku 1988 článek Ladislava Urbana s názvem *Kult násilí a smrti. Proč?*, ve kterém autor popisuje svůj zážitek z návštěvy koncertu skupin Törr.

„Mezi pobíhajícími těly se zjevovaly bílé plenty, na kterých se v závanec zvěřeného vzduchu vlnily umrlčí lebky s upířími zuby, s pěticípou hvězdou na čele a s obráceným krucifixem v levém uchu. Překřížené hnáty a římské dvouramenné sekyry, které byly symbolem italských fašistů. Nesmyslně smíchané fašistické symboly se znaky náboženské sekty satanistů, uctívačů ďábla.

*Bezděky jsem se rozhlížel, kdy vzplanou ohnivé kříže a začne hon na barevné. Opodál si zatím několik mladíků přivydělávalo nelegálním prodejem kýčovitých plakátů“*¹³⁹

Ladislav Urban se v článku nadále pozastavil nad texty a hudbou skupiny Törr, zároveň kriticky nahlíží na instituce, které skupině vydaly povolení k vystupování.

¹³⁷ Reportéři ČT. Pořad ČT. Dostupné online z <<http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1142743803-reporteri-ct/207452801240035>>

¹³⁸ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

¹³⁹ URBAN, Ladislav. *Kult násilí a smrti. Proč?*. Rudé Právo. 30. 8. 1988.

„V textech písní, které Törr nabízí, se neustále objevuje smrt, hroby, mrtvolý, beznadějnost, samota, pesimismus v útrpném čekání a vůbec terminologie pochybných a zakázaných náboženských sekt. V songu Zlej sen Törr zpívá: „Škvírou mého hrobu světlo proniká, cítím hřích a zlo, když večer ulehám. Kolem sebe zombí, atomovej déšť, čarodejnic Sabbath, proudy krve, lež!“

„Má to být protest proti všem nešvarům naší společnosti“ tvrdí vedoucí skupiny Milan Háva.

Komise Pražského kulturního střediska, před kterou Törr v listopadu minulého roku úspěšně složil zkoušky, zřejmě nebere na vědomí, že jejich texty jsou příliš ponuré a hudba dosti jednotvárná, jen místy výrazná. Repertoár skupiny neshledal závadným ani ONV Praha 10, který Törr vydal povolovací dekret k samotnému koncertování. Žádné výhrady neměl rovněž hlavní dramaturg bratislavského Parku kultury a oddechu, přímo odpovědný za ideový obsah písní vystupujících hudebních skupin, a ONV Bratislava I, který Törr povolil hrát v amfiteátru.

Neskutečný formalismus čtyř institucí. [...]“¹⁴⁰

Ve druhé polovině osmdesátých let se tlak na metalové kapely zvyšoval, ale nikdy nedosáhl takové intenzity, jako u již výše jmenovaných hudebních směrů.

3.6. Oi! a Skinheads

Oi, je část hudebního proudu, který vychází z punku, jeho obliba se šíří především mezi tzv. skinheady. Do Československa se toto odvětví punku dostalo až ve druhé polovině 80. a než stačili státní složky zmapovat nově proniknuvší hudební směr, přišla revoluce.

Přesto komunistický režim hnutí skinheads ovlivnil, a to především článkem v časopise 100+1 s názvem *Holohlavci, to jsou pane chlapci* z roku 1986, který měl vyvolat mezi lidmi odpor ke skinheads a jejich hudbě. Důsledek byl ovšem opačný.

„Jedna věc je kdy se ostříháš, a druhá kdy začneš chodit mezi lidi a začneš jako skinheads žít. V roce 1986 vyšel v časopise 100+1 zlomový článek „Holohlavci, to jsou pane chlapci.“ Popisoval neonacistické skinheads z různých zemí Evropy, a ačkoliv bylo jeho cílem

¹⁴⁰ URBAN, Ladislav. *Kult násilí a smrti. Proč?*. Rudé Právo. 30. 8. 1988.

*šokovat a vyvolat vůči skinheadům nechut', v komunistickém Československu popis ostrých hochů hodně mladým imponoval.*¹⁴¹

Komunita skinheads se postupně rozrůstala, ale zatím neměla vyloženě svoji kapelu, tudíž se pravidelně zúčastňovala punkových koncertů. Na těchto koncertech zpravidla docházelo k potyčkám s příznivci punku a poté k zásahu bezpečnostních složek. David Matásek vzpomíná na koncert ve Slaném, kam vyrazil poprvé jako skinhead.

*„[...] jednou jsme vyrazili na koncert do Slaného, bylo to začátkem léta 1988. Hrály tam hlavně punkový kapely, vzpomínám si už jen na HNF. Skinheadů se tam sjelo víc, došlo k potyčkám – nejdřív s pankáčema, pak na to konto s policajtama. Policajti nám na nádraží, kde nás vysadili, napřed nedovolili nasednout do vlaku, pak nám zase řekli, že musíme nasednout, psi do toho štěkali, no taková směšná akce.“*¹⁴²

Zanedlouho založil David Matásek s Danielem Landou první skinheadskou/oi kapelu Orlík. Samozřejmostí, jako pro jiné skupiny, byla účast na rekvalifikačních zkouškách. Proces schvalování převedla kapela do hudební podoby v písni Zakázaný kousky.

[...]

Zakázaný kousky

jsou barometr doby

podle nich se pozná

co koho kde bolí

zakázaný kousky

těch je habaděj

soudružka cenzura

je mocnej čaroděj

Oi Oi Oi

to oi musí pryč chlapci

Oi Oi Oi

to oi musí ven

Oi Oi Oi

¹⁴¹ VÁVRA, Filip. *Těžký boty to vyřešej hned!: skinheads v Praze na konci 80. a začátku 90. let*. Praha: Filip Vávra - nakladatelství FIVA, 2017. s. 14

¹⁴² VÁVRA, Filip. *Těžký boty to vyřešej hned!: skinheads v Praze na konci 80. a začátku 90. let*. Praha: Filip Vávra - nakladatelství FIVA, 2017, s. 27

tak co je s tím oi chlapci
Oi Oi Oi
*to oi musí z kola ven*¹⁴³

V trochu ostřejším duchu se nesla píseň Zrůdy, kde je do instrumentální hudby pouštěno chrochtání prasat a zpívána pouze věta *Zrůdy rudý*.

První koncerty skupiny Orlík probíhaly všelijak, avšak již díky blížící se revoluci, nedocházelo k žádným zásahům a trestům ze strany bezpečnostních složek. Po koncertě Orlíku a Tří Sester (toho času též skinheadská kapela, pozn. aut.) a jiných punkových kapel v hotelu Tichý na pražském Žižkově došlo k potyčkám a studenti, kteří akci organizovali, následně počítali s vyloučením ze škol, k čemuž nakonec nedošlo.

*„... to byla hodně šílená akce, pořádali ji středo a vysokoškoláci, kterým bylo na konci jasno, že je za tohle vyrazí ze školy a rezignovaně se ploužili tím bývalým bordelem... všude byla spousta týpků z tehdejší první vlny skinheads a Landa na nás dost drsně pokřikoval: Hrajte Krysaře! Šílenej chlív, kde se každou chvíli čekali policajti ve velkém. Nakonec to prošlo a listopadový samet smázl i ty vyhazovy.“*¹⁴⁴

3.7. Jazzová Sekce

Spolek Jazzová sekce vznikla pod záštitou Svazu hudebníků ČSR v listopadu 1971 a sdružovala okolo sebe kapely a muzikanty z nemainstreamových směrů, jako např. alternativní scény¹⁴⁵ a později punku.

V počátku Jazzová sekce pořádala koncerty a vystoupení zejména amatérských jazzových a jazzrockových kapel a postupně se přidávaly i skupiny rockové. Sdružení začalo vydávat vlastní časopis – bulletin Jazz. Od roku 1974 začala sekce každoročně pořádat Pražské jazzové dny, na nichž se představovaly nové amatérská či poloprofesionální skupiny. Sdružování právě takovýchto souborů přispěl k velké oblibě i u fanoušků, jejichž počet

¹⁴³ ORLÍK, *Zakázaný kousky*. Dostupné online z <http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/orlik/zakazany-kousky-740029>

¹⁴⁴ VÁVRA, Filip. *Těžký boty to vyřešej hned!: skinheads v Praze na konci 80. a začátku 90. let*. Praha: Filip Vávra - nakladatelství FIVA, 2017. s. 51

¹⁴⁵ Alternativní scénu bylo možné dělit na dva okruhy. Okruh hanspaulský, kam byla řazena různá jazzová, jazzrocková a rokenrolová sdružení a okruh kolem kapel a muzikantů jako např. Míkoláš Chadima, Petr Křečan a dalších.

rapidně vzrůstal, z původních pár set příznivců bylo v polovině sedmdesátých let na 3000, v osmdesátých letech už fanouškovská základna čítala více než 6000 členů.¹⁴⁶

Sekce začala pořádat i zájezdy na zahraniční koncerty (do zemí Sovětského bloku) a navazovat různé zahraniční styky. V podstatě samostatné působení Jazzové sekce se postupně dostávalo do hledáčku bezpečnostních složek.

StB hledala možnosti, kterými by mohla sekci zdiskreditovat. Ve druhé polovině sedmdesátých let byla spuštěna akce Jazz, během níž docházelo k pozorování většiny aktivistů, kteří v rámci sekce působili. Roku 1976 se příslušníci státní bezpečnosti pokusili získat jako agenta Josefa Vlčka, jenž byl považován za mozek celé sekce. Svazek na Josefa Vlčka s názvem JOSEF byl ovšem uložen, jelikož sám Josef Vlček po několika letech přemlouvání s rolí agenta nesouhlasil, což je zapsáno v přepisu rozhovoru příslušníků StB s Josefem Vlčkem.

„Došel k závěru, že on by asi nebyl příslušníkem MV užitečný. Nemá chuť hrát roli „donašeče“. Toto se mu zdá být dost nemorální a řekl, že když mu bude nabídnuta morálnější forma, je ochoten předávat informace, které se budou týkat činnosti Jazzové sekce. Nechce však „udávat“ osoby, které mají jiné smýšlení a přesvědčení, než se oficiálně vyžaduje.“¹⁴⁷

Ve stejném roce byl v rámci akce Hudebník ke spolupráci tlačen Karel Srp, jenž roku 1979 roli agenta přijal. Příčinnou přistoupení ke spolupráci s StB bylo zřejmě nějakým způsobem se dozvídat o připravovaných akcích proti sekce a zároveň tak zajišťovat její ochranu. (Po revoluci byly ovšem objeven v některých spisech, např. Mikoláše Chadimy, zprávy od Karla Srpa)¹⁴⁸

V osmdesátých letech začaly být rušeny koncerty, zabavovány publikace atd. Došlo i ke zrušení 10. Pražských jazzových dnů, což bylo později odůvodněno takto:

„Pražské jazzové dny se v letošním roce nekonaly pro neodpovídající kulturně politickou a ideovou orientaci, pro nedostatečné politické garance ze strany pořadatele. Jde o přehlídky rockové a jazzové hudby. Vzhledem k masovému ohlasu rockové a jazzrockové hudby u naší mládeže a vzhledem k živelnému rozvoji této hudby a zvláště pořadatelských akcí s touto hudbou, pokládáme za nezbytné zabývat se otázkou vhodné prezentace této

¹⁴⁶ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia).

¹⁴⁷ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia). Též: ABS-S-StB Praha. Záznam z pohovoru, 13.5.1982, npor. Duchač. Cit. dle: Tomek, O: Akce Jazz... c. d., s. 235-329

¹⁴⁸ Tamtéž.

hudby. Je nutno zabezpečit nového odpovědného pořadatele. Bude projednáno s národním výborem hlavního města Prahy [...]“¹⁴⁹

Roku 1982 byly naplánován jedenáctý ročník Jazzových dnů, avšak opět nedošlo k povolení akce, téhož roku byla navíc ukončena spolupráce státní bezpečnosti s Karlem Srpem, který se nadále zdál jako nedobrý informátor.

Dalšími praktikami StB bylo, pokusit se skrze hospodářské orgány nachytat Jazzovou sekci při ilegálním nakládání s financemi. Souběžně probíhal i proces, během něhož byla ukončena činnost Svazu hudebníků, což bylo chápáno jako automatické ukončení i činnosti Jazzové sekce, ovšem ta působila i nadále.¹⁵⁰ Státní bezpečnosti byla zprvu nespokojená s prací orgánů, o čemž vypovídá Zpráva z analyticko-informačního, plánovacího a kontrolního odboru SNB.

*„Výrazným příkladem neúspěšné prevence je případ zákazů činnosti Jazzové sekce. V součinnosti s ministerstvem kultury ČSR, ministerstvem vnitra ČSR, ministerstvem financí ČSR, výborem lidové kontroly ČSR a dalšími orgány byl realizován široký komplex preventivně rozkladných opatření s cílem rozložit nepřátelskou činnost Jazzové sekce Svazu hudebníků ČSR. Přes několikaleté úsilí nejsou dosažené výsledky adekvátní vynaloženým silám a prostředkům. Důvodem je především nedůsledný postup zainteresovaných orgánů, který umožnil Jazzové sekci více než zdvojnásobit počet členů, navázat spojení s Chartou 77 a získat podporu nepřátelských zahraničních center.“*¹⁵¹

Z důvodu působení Jazzové sekce i po rozpuštění Svazu hudebníků, byl nakonec Karel Srp obviněn z trestného činu porušování povinnosti při nakládání s finančními a hmotnými prostředky. Rok poté bylo obvinění navíc rozšířeno o trestný čin nedovoleného podnikání. Podobně obvinění bylo dalších šest členů Jazzové sekce.¹⁵²

Proces byl s velkou kritikou sledován v zahraničních médiích, např. ve francouzském LaMonde či britském Time. V německých novinách Franfurter Deutsche Zeitung, byl v úvodu proces přirovnán k soudu s The Plastic People.

¹⁴⁹ 10. Pražské jazzové dny. Dostupné online z <http://jazzova-sekce.cz/10-prazske-jazzove-dny/>

¹⁵⁰ VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia). Též: ABS-S-StB Praha. Záznám z pohovoru, 13.5.1982, npor. Duchač. Cit. dle: Tomek, O: Akce Jazz... c. d., s. 235-329

¹⁵¹ Proces. Dostupné online z <http://jazzova-sekce.cz/proces/>

¹⁵² VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia). Též: ABS-S-StB Praha. Záznám z pohovoru, 13.5.1982, npor. Duchač. Cit. dle: Tomek, O: Akce Jazz... c. d., s. 235-329

Tuzemská média měla jiný náhled. V deníku Rudé právo vyšel článek Václava Doležala s názvem *Pod pláštěm „milovníků jazzu“*, ve kterém se psal:

„V současnosti se některé buržoazní sdělovací prostředky pokoušejí této trestné činnosti podsunout jiný smysl. Velkou starost o delikventy projevují např. BBC, Hlas Ameriky, Reuter a některé další agentury. Tvrdí, že prý jde o pokus zastrašit milovníky populární hudby v naší zemi, především jazzové.

Je to nesmyslné, lživé tvrzení. V naší zemi, jak známo žije mnoho přátel moderní hudby, veřejně se projevují, účastní se koncertů, festivalů a dalších akcí. Úspěšný průběh 16. Mezinárodního jazzového festivalu, který se konal v minulých letech v Praze, je to toho ostatně důkazem. Je dobře známo, že zájem skutečných a nezištných milovníků jazzu není nijak omezován. [...]

Každý, ať je milovníkem jazzu či nikoliv, ať má toho či onoho koníčka, pracuje na tom či onom úseku, má povinnost dodržovat zákony našeho státu a z toho vyplývající právní předpisy. Tak tomu je i v případě sedmi zadržených občanů. Zákony platí pro každého a v každé roční době, před mezinárodními konferencemi¹⁵³ i po nich“¹⁵⁴

Roku 1987 byl vynesena rozsudek. Pět členů sekce dostalo, i díky zahraniční pozornosti, pouze podmíněné tresty. Karel Srp byl odsouzen na 16 měsíců a Vladimír Kouřil na 10 měsíců, oba nepodmíněně.

¹⁵³ Václav Doležal zde naráží na britské The Guardian, které dalo proces do souvislosti se Závěrečným aktem konference v Helsinkách, v němž se ČSSR zavázalo mimo jiné k dodržování lidských práv.

¹⁵⁴ *Pod pláštěm „milovníků jazz“*. Dostupné online z <<http://jazzova-sekce.cz/wp-content/uploads/RP-1-11-1986.jpg>>

Závěr

V diplomové práci jsem zpracoval téma vlivu totalitního režimu na hudební produkci v letech 1968 až 1989 v Československu, s cílem zmapovat různé způsoby, jež státní instituce využívaly k boji s nežádoucími hudební směry, skupinami a umělci.

Jak bylo již řečeno v úvodu, práce byla záměrně rozložená do dvou hlavních částí, z nichž první obsahuje historicko – politické pozadí vymezeného období, které je dle mého názoru naprosto nezbytné pro část druhou tak, aby např. laický čtenář správně pochopil represivní činnosti komunistického režimu v kontextu dané doby.

Ve druhé části jsou na jednotlivých hudebních směrech ukázána opatření, která režim využíval k jejich kompromitaci. Jako první byl vybrán rokenrol, jelikož dal základy pro další hudební směry, které k nám postupně přicházely. Dále underground a folk, směry, které mají význam z hlediska vlivu totalitní moci, především v sedmdesátých letech. V letech osmdesátých byl významným nežádoucím hudebním směrem punk a nová vlna. Jako poslední byly vybrány hudební směry, které se objevily závěrem osmdesátých let, metal a oi, tedy hudební směr hnutí skinheads. Poslední byla vybrána Jazzové sekce, která nepatří mezi hudební směry, nýbrž sdružovala některé umělce různých alternativních hudebních směrů.

Vliv, který komunistický režim na hudební svět měl, je nezanedbatelný. Je zajímavé, že průběh vztahu k jednotlivým hudebním směrům byl podobný. Ze zjištěných informací je zřejmé, že režim většinou nejprve usiloval prostřednictvím různých machinací zamezit šíření nežádoucího hudebního proudu, což nebývalo vždy úspěšné. Ve druhé fázi se snažil jeho vývoj usměrnit a dostat interprety pod kontrolu. Což můžeme pozorovat např. u již zmíněného rokenrolu, v padesátých letech byla snaha jeho popularitě zamezit, poté byl v šedesátých letech založen beatový festival, během něhož vystupovaly rokenrolové skupiny. Stejný postup můžeme sledovat i u punku, začátkem osmdesátých let bylo zabraňováno jeho šíření, následně založen Rockfest, kde vystupovaly punkové a rockové kapely. Ovšem oba festivaly fungovaly za přítomnosti státních organizací (např. Rockfest byl pod hlavičkou Ústředního výboru SSM či Ministerstva Kultury ČSR), které dohlížely na bezproblémový a ideově nezávadný průběh festivalu. Podobná situace nastala i na folkovém festivalu Porta, který byl po několika ročnících zrušen a později znovu obnoven pod záštitou Socialistického svazu mládeže.

Ovšem objevili se jedinci, kteří na výše zmíněných akcích vystupovat odmítali z politických důvodů (např. punkové skupiny na Rockfestu), jiní se při své tvorbě vyjadřovali

k politickým událostem a společenským událostem (např. folkový zpěváci v písničkářském sdružení Šafrán) a někteří zkrátka provokovali režim svým svobodným smýšlením a vystupováním (např. skupiny a interpreti okolo undergroundu).

Takovéto hudební skupiny a interpreti byli označováni jako nežádoucí a jejich hudební činnosti bylo soustavně zabraňováno. Některé způsoby, jež režim vůči nežádoucím umělcům využíval, se v průběhu času příliš neměnily. Již ve druhé polovině padesátých let, kdy se vyskytl rokenrol, byly prováděny cenzurní redukce textů, zásahy na koncertech a následné zatýkání, viz. Večírek na rozloučenou s branci v pražském Mánesu, kde bylo zatčeno téměř 30 občanů. Zásahy při koncertech spojené s fyzickým napadáním a zatýkání je možno sledovat i v dalších třech dekadách.

Na jakoukoliv hudební produkci mělo zásadní vliv zavedení rekvalifikačních zkoušek roku 1972, během nichž komise určovala, kdo smí oficiálně hrát. Cílem těchto zkoušek bylo zamezit jakékoliv činnosti oněch nežádoucích skupin a interpretů, kteří tím, že jim nebyla vydána kvalifikace, ztratili možnost legálně vystupovat.

Ovšem tvrdost represivních opatření vygradovala v sedmdesátých letech. Příkladem může být brutální zmlácení návštěvníků koncertu The Plastic People of the Universe a DG 307 (který se ani neodehrál) v Českých Budějovicích či samotný proces se členy těchto undergroundových kapel.

Komunistický režim cílil i na práci státních orgánů prostřednictvím celostátních akcí. Např. Akce Odpad, jejímž úkolem bylo podchytit vznikající punkové skupiny či Akce Jazz, která cílila na zdiskreditování činnosti Jazzové sekce.

Dalším mechanismem, který režim soustavně využíval, byl vliv prostřednictvím mediálních sdělení. Články cílily na většinovou společnost a snažily se o vytvoření negativního obrazu nežádoucích kapel a interpretů. K tomu byla využívána různá nepravdivá obvinění a nařčení (např. z užívání drog). Obsah článků se velmi často nezakládal na pravdě (např. zprávy o zatýkání a procesu s undergroundem) a obsahovaly i faktické chyby (např. v textu v Rudého Práva *Nová vlna se starým obsahem* komentujícím punk a novou vlnu). Docházelo i negativnímu komentování zpráv zahraničních médií, která se k některým událostem vyjadřovala. Západní média byla označována za buržoazní, zhýralá, plná nihilismu atd.

Je patrné, že většina těchto „problémových“ kapel a interpretů má bez ohledu na žánr mnoho společného. Zaprvé byly označeny jako nežádoucí, tudíž se musely stáhnout do ilegality, popř. hledat mezery v zákonech, aby mohly hrát. Tato ilegality je velmi často

sdružovala a je u většiny zřejmé napojení na disent a Chartu 77, která v tomto období hrála důležitou roli. Ovšem kapely nejvíce spojovala touha po svobodném hraní. Sami interpreti často vypovídají, že byli vždy apolitičtí a nechtěli se angažovat, jediné, co chtěli, bylo vystupovat pro své publikum. Do jisté míry tvoří výjimku písničkáři, kteří ve svých písních reflektovali nálady ve společnosti a politické události. Proto se také především v kapitole o folku nachází analýza hudebních textů.

Jak již uvedeno, téma práce je aktuální, jelikož je třeba neustále poukazovat na různé represivní mechanismy nejen komunistického, ale jakéhokoliv totalitního režimu. Navíc i dnes můžeme vidět okolo sebe zásahy státních institucí vůči hudbě. Příkladem může být policejní zásah na hudební akci CzechTek v roce 2005 či soudní proces s trojicí rapperů Řezníkem, Hrobkou a Pitvou kvůli jejich textu.

Práce a zjištěné informace mohou pomoci při výuce v předmětech dějepisu či společenských věd, kde ji můžeme využít např. při výkladu o lidských právech v rámci politologie nebo subkulturách v rámci sociologie.

Seznam použité literatury

Literatura

518,, Vladimír a kol. Kmeny 0: městské subkultury a nezávislé společenské proudy před rokem 1989. 1. vyd. V Praze: Bigg Boss, 2013, 739 s. ISBN 978-809-0473-546.

BAUER, Jiří. Otázka komunismu. Vyd. 1. Praha: Futura, 2006, 255 s. ISBN 80-868-4416-1.

ČORNEJ, Petr. *Dějiny zemí Koruny české*. 6. vyd. Praha: Paseka, 1993. ISBN 80-7185-258-9.

HARNA, Josef a Rudolf FIŠER. Dějiny českých zemí: [současné městské subkultury. Vyd. 1. Praha: Fortuna, 1998, 279 s. ISBN 80-716-8522-4.

HOUDA, Přemysl. *Intelektuální protest, nebo masová zábava?: folk jako společenský fenomén v době tzv. normalizace*. Praha: Academia, 2014. ISBN 8020023534.

KRATOCHVÍL, Jan. *1968–1969 [katalog k výstavám Český a slovenský exil 20. století, část samizdat – okupace*. Brno: Meadow Art, 2004. ISBN 8023945556.

MACHOVEC, Martin, Pavel NAVRÁTIL a František STÁREK, ed. *"Hnědá kniha" o procesech s českým undergroundem*. Praha: Ústav pro studium totalitních režimů, 2012. ISBN 978-80-87211-74-8.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. Vyd. 2., rozš. a přeprac. Praha: Academia, 2009. ISBN 978-80-200-1679-9.

NAVARA, Luděk a Josef ALBRECHT. *Abeceda komunismu*. Vyd. 1. Brno: Host, 2010, 234 s. ISBN 80-729-4340-5.

NEBOJSA, B.: *Normalizace, to je ono!*. Tišnov: SURSUM, 2001. 120 s. ISBN 80-85799-93-6.

POSPÍŠIL, Filip a Petr BLAŽEK. *"Vraťte nám vlasy!": první máničky, vlasatci a hippies v komunistickém Československu : studie a edice dokumentů*. Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 978-80-200-1873-1.

Pražské jaro 1968: literatura - film - média : materiály z mezinárodní konference pořádané Literární akademii za spolupráce s Městskou knihovnou Praha 20.-22. května 2008. Praha: Literární akademie, 2009. ISBN 978-80-86877-38-9.

SMOLÍK, Josef. Subkultury mládeže: uvedení do problematiky. Vyd. 1. Praha: Grada, 2010, 281 s. ISBN 978-80-247-2907-7.

ŠINDÝLEK, Václav. Subkultury, jejich podoba a vývoj před a po roce 1989. Č. Budějovice. 2015. Bakalářská práce (Bc.) JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH. Pedagogická fakulta

ŠIŠKA, Miroslav. *To nám ten boj za lidská práva hezky začíná.* Magazín-příloha deníku právo. 7.1.2017.

ŠUSTROVÁ, Petruška a Josef MLEJNEK jr. Zaostřeno na komunismus. Vydání první. Praha: Euroslavica, 2014, 292 pages. Edice Prostopravdy, sv. 3. ISBN 80-878-2507-1.

VANĚK, Miroslav. *Byl to jenom rock'n'roll?: hudební alternativa v komunistickém Československu 1956-1989.* Praha: Academia, 2010. Šťastné zítřky (Academia). ISBN 978-80-200-1870-0.

VÁVRA, Filip. *Těžký boty to vyřešej hned!: skinheads v Praze na konci 80. a začátku 90. let.* Praha: Filip Vávra - nakladatelství FIVA, 2017. ISBN 978-80-906875-0-9.

Archivní dokumenty

ABS, f. agenturních spisů, a. č.706027 MV, Hanibal Arnošt, č. j. SB-0222/74

ABS, f. B 1 – přírůstek S StB Praha z 3. 7. 1986, balík č. 24, *Kniha událostí operačního střediska Správy SNB Hlavního města Prahy a Středočeského kraje* (3. 5. 1974 – 24. 1. 1975), hlášení z 1. 9. 1974.

ABS, f. H 1-4, *Opatření proti některým negativním jevům projevujícím se u části mládeže*, inv. Jedn. 776, kart. 86, kopie strojopisu.

ABS, f. H 1-4, *Souhrnná zpráva o průběhu a výsledcích opatření VB proti „vlasatcům“*, inv. jedn. 776, kart. 86, 3 strany A4 strojopisu

ABS, X. S- SNB, *Operativní porada náčelníka X. správy SNB* (27. 12. 1986), inv. J. 705. S- StB Praha, 3 odbor, 2. Odd., s. 4.

ABS, X. S-SNB, *Pokus o zorganizování 2. rockového festivalu*.

ABS, X. S-SNB, *Vyhodnocení výslednosti práce v problematice mládeže* (17.7. 1987), 3. Odbor s. 1

Dobová periodika

Rockfest 88: Zpravodaj ROCKFESTU 88, 1. – 3. Dubna 1988, Palác kultury v Lucerně. 1988.

Rozhovor P. Zapletala s pracovníky hudebního oddělení J. Hrabou, V. Tomkovou s ing. Z. Máchou. *Cesta k vyšší kvalitě: rekvalifikace*. Melodie, 1974, roč. XII., č.1. s. 2.

ŠIŠKA, Miroslav. *To nám ten boj za lidská práva hezky začíná. Magazín-příloha deníku právo*. 7.1.2017, 20-23.

URBAN, Ladislav. *Kult násilí a smrti. Proč?*. Rudé Právo. 30. 8. 1988.

VACULÍK, L. *2000 slov, které patří dělníkům, zemědělcům, úředníkům, umělcům a všem*. Literární listy, roč.1, č. 18, 27. červen 1968.

Elektronické zdroje

10. Pražské jazzové dny. Dostupné online z <http://jazzova-sekce.cz/10-prazske-jazzove-dny/>

Aktuál, Koks. Dostupné online z <https://www.youtube.com/watch?v=heKEmEAi4zU>

Bigbít, *Nová vlna se starým obsahem*. Dokument ČT. Dostupné online z <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/vyhledavani/nova%20vlna/clanky/188-nova-vlna-se-starym-obsahem/>

ČS. *beat festivaly, hippies, sex & drogy & rock'n'roll*, Dokument ČT. Dostupné online z <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/clanky/247-cs-beat-festivaly-hippies-sex-drogy-rock-n-roll-cca-1967-69/>

Fenomén Underground. *No future*. Dokument ČT. Dostupné online z <http://www.ceskatelevize.cz/porady/10419676635-fenomen-underground/413235100221012-no-future/video/>

HOUDA, Přemysl. *Písničkářské sdružení Šafrán: Diplomová práce*.
<https://is.cuni.cz/webapps/zzp/download/120127472>

HUTKA, Jaroslav. *Město*. Dostupné online z <http://www.ujdeto.cz/lyrics/jaroslav-hutka/mesto-cz/>

Hvězdy za oponou, Dokument ČT. Dostupné online z <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10523328284-hvezdy-za-zeleznou-oponou>

CHADIMA, Mikoláš. *K článku „Nová vlna se starým obsahem“ uveřejněném ve vašem listě v č. 12/1983*. Dostupné online z http://www.vons.cz/data/pdf/infoch/1983/INFOCH_04_1983.pdf

Informace o Chartě 77. 1992. Dostupné online z: http://www.vons.cz/data/pdf/infoch/1992/INFOCH_informace_o_Charte_77.pdf

Jan Palach a jeho rozhovor s doktorkou v nemocnici po upálení. Dostupné online z <https://www.youtube.com/watch?v=3KNJZGXVAIL>

JIROUS, Ivan Martin. *Zpráva o třetím českém hudebním obrození*. 1975. Dostupné online z www.moderni-dejiny.cz/clanek/file/id/830/

KRYL, Karel. *Bratříčku, zavírej vrátka*. Dostupné online z <http://www.ujdeto.cz/lyrics/karel-kryl/bratricku-zavirej-vratka-cz/>

KRÝZL, Jan. *Nová vlna se starým obsahem*. Dostupné online z <http://www.moderni-dejiny.cz/clanek/nova-vlna-se-starym-obsahem-23-3-1983/>

MACHÁČEK, Jan. *Kdo je disident?* Respekt. 2008. Dostupné online z <https://www.respekt.cz/audit-jana-machacka/kdo-je-disident>

MERTA, Vladimír. *Nebylo mrtvých ani raněných*. Dostupné online z <http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/merta-vladimir/nebylo-mrtvych-a-neni-ranenych-557089>

MIKOLASEK, Bohdan. *Ticho*. Dostupné online z <http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/mikolasek-bohdan/ticho-658074>

ORLÍK, *Zakázaný kousky*. Dostupné online z <http://www.karaoketexty.cz/texty-pisni/orlik/zakazany-kousky-740029>

Plastic People Of The Universe, Dokument ČT. Dostupné online z <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/ceskoslovensko/kapely/1791-plastic-people-of-the-universe-the/>

Pod pláštěm „milovníků jazz“. Dostupné online z <http://jazzova-sekce.cz/wp-content/uploads/RP-1-11-1986.jpg>

Proces s Plastic People of the Universe. Dostupný online z <https://www.youtube.com/watch?v=PVS AeXImuDM>.

Proces. Dostupné online z <http://jazzova-sekce.cz/proces/>

Reportéři ČT. Pořad ČT. Dostupné online z <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/1142743803-reporteri-ct/207452801240035>

Retro, Dokument ČT. Dostupné online z <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10176269182-retro/209411000360029/titulky>

ROŽÁNEK, Filip. *Srpen 1968. Prvních sedm dnů okupace*. 2013. Dostupné online z http://media.rozhlas.cz/_binary/03004667.pdf

Rudolfovi u Českých Budějovic aneb „Budějovický masakr“, březen 1974. Dostupné online z <http://www.ceskatelevize.cz/specialy/bigbit/ceskoslovensko/clanky/236-rudolfovi-u-ceskych-budejovic-aneb-budejovicky-masakr-brezen-1974/>

RŮŽIČKA, Daniel. *Zvací dopis (pravděpodobný text)*. RŮŽIČKA, Daniel. *Totalita.cz*. Dostupné online z http://www.totalita.cz/txt/txt_1968_dopis_zvaci.php

Seznamy otiskovalo Rudé právo dva týdny. Lidové noviny, 2002. . Dostupné online z: http://data.zpravy.cz/soubory/ln_redakce/A070108_HRN_STR3.PDF

Spis STB na Jaroslava Hutku. Dostupné online z <http://www.hutka.cz/new/html/pdf/zpevak.pdf>

Stárek, František Čuňas. *Na počátku bylo slovo Hells Devils*. Dostupné online z <https://www.ustrcr.cz/data/pdf/pamet-dejiny/pad1102/17-27.pdf>

Suchý, Jiří. *Tak jak plyne řeky proud*. Dostupné online z http://www.pokrok.eu/index.php?page=texty&od=R&id_interpreta=565&id_textu=565

Tajné akce STB, Akce Bojanovice. Dokument ČT. Dostupné online z <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10209991308-tajne-akce-stb/409235100221008-akce-bojanovice>

Unikátní koncert Manfred Mann z Československa na CD. Dostupné online z <http://www.oldiesradio.cz/clanky/novinky/unikatni-koncert-manfred-mann-z-ceskoslovenska-na-cd/>

VLČEK, Josef. *Rock na levém křídle*. Dostupné online z <http://jazz.ustrcr.cz/docs.html>

Zákonné opatření o některých přechodných opatřeních nutných k upevnění a ochraně veřejného pořádku [online]. [cit. 2017-06-05]. Dostupné z:

http://www.totalita.cz/txt/txt_zakon_1969-099.pdf

ZÁVĚREČNÝ AKT HELSINSKÉ KONFERENCE O BEZPEČNOSTI A SPOLUPRÁCI V EVROPĚ (1. 8. 1975). Dostupné online z: <http://smsjm.vse.cz/wp-content/uploads/2008/10/sp23.pdf>

Ztroskotanci a samozvanci. Dostupné online z:

[http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Ztroskotanci%20a%20samozvanci%20\(Rudé%20právo,%2012.1.1977](http://www.janbures.cz/User_Data/Images/Ztroskotanci%20a%20samozvanci%20(Rudé%20právo,%2012.1.1977)

ZVĚŘINA, Pavel. *Petice Několik vět* (text). Dostupné online z:

http://www.totalita.cz/txt/txt_nvett.php

Přílohy

Vybrané a zmíněné texty písní

Rock 'n' roll

Tak jak plyne řeky proud

Text: Jiří Suchý

Tak jak plyne řeky proud
tak jak mrakem umí plout
jako smetí roky letí
rok, rok, rok, rok

Proč ten čas, často nás
do rozpaků přivádí
proč rok co rok se divíme
jak rok co rok se měníme
roky dlouhý
mý kroky kráčí dál

Proč ten čas prosím vás
tohleto nám vyvádí
proč rok co rok se divíme
jak rok co rok se měníme
roky dlouhý
mý kroky kráčí dál

Proč ten čas, často nás
do rozpaků přivádí,
proč rok co rok se divíme
jak rok co rok se měníme
roky dlouhý
mý kroky kráčí dál

Proč ten čas prosím vás
tohleto nám vyvádí
proč rok co rok se divíme
jak rok co rok se měníme
roky dlouhý
mý kroky kráčí dál

Underground

Dvacet

Text: Egon Bondy

Když je dnes člověku dvacet
chce se mu hnusem zvracet

Ale těm co je čtyřicet
je toho vyblít více

Jen ten komu je šedesát
může jít se sklerózou klidně spát

Utopenec

Text: Pavel Zajíček

topim se vesračkách
svýho přemejšlení
topim se vob den
nic se nemění

chci s někým mluvit
každej je z gumy
nebudu je rušit
mastěj vlastní struny

sežral sem všechnu moudrost
v podobě hovna
nemám velkou radost
z toho hovna zrovna

holky se svlíkaj
je právě jaro
ptáci zpívaj
něco se stalo

topim se ve sračkách
svýho přemejšlení
topim se vob den
nic se nemění

peníz se ztratil v pivu
penis se válí v klidu
dlouho sem nečet knihu
zbožňuju pohled klínu
noha se lepí v klihu
netěším se na zimu

je mi 23
a mam špatný stav
sem slepec
žádnej světec

třesu se
když se vzbudim
sem tam chodim
piju 10 piv
je mi špatně z nich

vim co je to nuda
nevim co je to filosofie
vim co je to onanie
vim že život není zrůda

topim se ve sračkách
svýho přemejšlení
topim se vob den
nic se nemění

Nářek dosud nenarozenej dětí

Text: Pavel Zajíček

jak dopadne
na život tažení
spatříme jasný záření
nebo zatmění?
budou kraje
eště zelený
nebo černý kameny?

koupem se
v plodový vodě
čekáme
záhranný lodě

vodsouzený
zavěšený

na pupeční šňůře
kdo nám pomůže
až vypadnem ven?

Kdo nám rozdupe
Narozenej sen?

Koupem se
V plodový vodě
Čekáme záchranný loď

V krvi narození
chaosem zděšení
Změníme se
ve stín na dlažbě?

Postavěj nám
stroje na hlavě?
Ucpou s náma
Díry do země?
Napadne nás duševní mor
Nebo jinej tvor?

Koupem se
V plodový vodě
Čekáme
Záchranný loď

Folk

Město

Text: Jaroslav Hutka

Na počátku všeho stál strom
Adam z něj jablko vzal
Naše civilizace rostla jak strom
místo ovoce strom města dal
Vyhnání z ráje, první pekla stíny
Místo ovoce strom města dal
Nákupní taška místo gravitace
Sobectví, to jsou nadutý tváře
Závist mhouří oči a rodí zrádce
Děti na ulicích vypadají staře
Nebyla ještě zjištěna vidění cena, ale určitě se dočkáme
Město se slupkou hradeb nářečí s mozkiem okatými baráky
Neříkej, že okna nebrečí
Okna jsou oči města, za nimi pomluva
Okna, která všechno vidí, každé město mozek má
Člověk je jen buňkou mozku, buňkou mozku svého města
Umírá pro svůj ráj
Město je plodem civilizace, každý plod semena má
Město je smetištěm, smetištěm všeho, patřím do něj i já
Jsme děti civilizace, nevíme co je ona zač
Zda je to strom z ráje, nebo dračí tlama
Města mají červy, děti motýlů pekla a slunce se jen dívá
Porazili jsme přírodu, ale v sobě máme prales
Cestovat v něm neumím, nenajdu, co bych nalez

Mozek je strom a Bůh je z jeho plodů
Válím se v prachu pod svým výtvořem
Nikdo nás nezničí, to dokážem sami, vraždí se jen kvůli své práci
Porazili jsme přírodu, ale v sobě máme prales
Prales je přeschlejlý
Má málo vláhy
Izrael, nebo Vietnam
Stačí malá jiskra
Budeš stát na boží hoře, město uvidíš jako na dlani
Jako živočicha s nohama a hlavou
Město, které tloustne do šířky o novostavby
Pseudomozky shora padnou bomby
To není boží déšť
Ucítíš jen krátkou vichřici, do prachu zas se vše vrací
Město se zrodilo z vichřice a jako vichřice se vrací
Návrat do ráje, nejsou pekla stíny
Do ráje se vichřice vrací
Do ráje se vichřice vrací

Bratříčku, zavírej vrátka

Text: Karel Kryl

Bratříčku, nevzlykej, to nejsou bubáci,
vždyť už jsi velikej, to jsou jen vojáci,
přijeli v hranatých železných maringotkách.

Se slzou na víčku hledíme na sebe,
buď se mnou, bratříčku, bojím se o tebe
na cestách klikatých, bratříčku, v polobotkách.

Prší a venku se setmělo,
tato noc nebude krátká,
beránka vlku se zachtělo,
bratříčku, zavřel jsi vrátka?

Bratříčku, nevzlykej, neplýtvej slzami,
nadávky polykej a šetři silami,
nesmíš mi vyčítat, jestliže nedojdeme.

Nauč se písničku, není tak složitá,
opři se, bratříčku, cesta je rozbitá,

budeme klopýtát, zpátky už nemůžeme.

Prší a venku se setmělo,
tato noc nebude krátká,
beránka vlku se zachtělo,
bratříčku, zavírej vrátka! Zavírej vrátka!

Hospodskej

Text: Jaroslav Hutka

Lidi to je hmota, která se sama sežírá
lidi to je kus zlata, který se samo vykrádá
Nemyslej na samotu, každej na svou smrt zapomíná
v mý hospodě je špína a špína slunce nehledá

Jsem hospodskej tohodle světa, svět je zakouřená hospoda
O čtvrtý k ránu zpitá a z alkoholu šílená
Podávám všechny lihoviny, ale já je nevynalez
Svět to je kopec hlíny a v dopoledním slunci kocoviny

Podávám fantastická jídla ty podpoří vaše pudy
v mém koření je ta pravá síla, právo silnějšího nejsou bludy
Strop hospody je falešná ústava a židle jsou policajti
Každýmu vládne ústava, to hlídaj policajti

Místo světla svítím strachem, ten osvětluje všechny tváře
A lidi, lidi přijdou zase, strach lidi k hospodě váže
Hospoda je domov náš, žitím se chceme
Hospoda je domov náš žitím se chceme pobavit

Todle ví každej z nás todle si nenecháme vzít
z nenávisti se tloustne žádost bystří oči
vražděním ti svalstvo zhoustne a lidi jsou samý svaly
a lidská kůže furt tloustne tuční necitlivostí
a pro mládí pro mládí mám zvláštní porce mládí je všech nás radostí

Místo soli používám závist mám ji v kuchyni plný pytle
lidi sem táhne nenávist všichni si žijou vesele

tuláky si sem nosím svázaný do kozelce
ty tuláky co choděj bosi nad jejich kostmi jsou pravý recepce

Má hospoda nemá okna a nesvítí sem slunce
tady se každěj s každým potká tady se podávaj ruce
Do mý hospody choděj všichni až na jednoho vandráka
V mý hospodě se opíjí každěj až na toho věčnýho tuláka
Ten kdo má v hlavě tisíc slunci chráněnej věčným hladem
Ten blázen co se vydal k slunci Ikaros mi není vítaným hostem

Jsem hospodskej tohodle světa, svět je zakouřená hospoda
O čtvrtý k ránu zpitá a z alkoholu šílená
Podávám všechny lihoviny, ale já je nevynalez
Svět to je kopec hlíny a v dopoledním slunci kocoviny

Nebylo mrtvých, a ani raněných

Text: Vladimír Merta

Cizí ztemnělé povozy
zimní táhlé sněhy vezou
nezodpovězenou dlažbou na sklonku léta
Kolik je nočních hodin a kolik je ti let?
Několik mrtvých a několik raněných
Málo čtou a válku vedou
nesnídají jako mraky stejní
kaménky házejí do hejn – sami tolik vrabčí
Kolik je poledních hodin a kolik je ti let?
PĚT MRTVÝCH A SEDM RANĚNÝCH
Zahanbeni - a ty padáš -
píjí tvoje zapomnění
Kdo jim je podal?
Tupě stejní bez provinění
Jak je ti na vlhké dlažbě
a kolik je krkavčích hodin?
DEVĚT MRTVÝCH A JEDENÁCT RANĚNÝCH
O zem trávou udeřili
dětské hroby v parky mění
Nakupují malé lžičky
hrníčky a příborníčky
Tam kde ti bylo po kotníky růži zasadili

Ohniví hřebci pádili
trojky se splašily
hranice plály jako ruce dívek v ohni
Vzpomeň si – kolik ti bylo let a kolik hodin?
MNOHO MRTVÝCH MNOHEM VÍC RANĚNÝCH
Do lesů odjeli
svých žen se báli
do hadrů oděni nevzhlédli od cesty
A v cizích mlýnech semleli zapomnění
Ohně ztemněly
vrány se vrátily
Jenom dálky bíle páchnou nehašeným vápnem
Kolik jich bylo? Pro koho trpěli?
A kolik je podzimních hodin?

21. srpna

Text: Vlastimil Třešňák

Přišla hudba s lahví vína
přituknout si s nocí
a noc se nijak netajila
krádeží mých smyslů
Pak mne hnala
nahá a zpěněná
k těžkým černým vratům
po schodech dolů
níž a níž a níž
Do smrti nezapomenu
to datum
a tvoje jméno
Ty kurvo!

Ticho

Text: Bohdan Mikolášek

Ticho a lidé proudí ulicí
a málo – málo kdo se smál.
Nehybný chodník smekl čepici
a ticho spěchá, spěchá dál.

To ticho seřazené v průvodu
a někdo tvářím vážnost dal
jak žízeň hnaná pro vodu
- to ticho spěchá, spěchá dál.

Ticho a lidé proudí ulicí
a každý úsměvu se vzdal.
Vždyť ticho je jen čára pŕlící
pak přijde výkřik
- přišel už výkřik a plamen plál.

Oheň světlo dým
a krátký život s ním
hořely dlouho a hořet budou dál.
Plamen cizích vin
a já dobře vím
jako vy tu zprávu:
zemřel živý člověk
a mrtví zůstali žít.

Zůstali žít, ale každý snad už
aspoň trochu ví proč.
Proč každý, kdo ležel - vstal.
Ale já - já já se ptám také proč,
proč jen ten oheň tolik stál.

Proč lidé začnou myslet na život
až když jim před očima umírá.
To proč - to proč to proč to dotírá
proč jen ten oheň tolik stál.

Oheň, světlo, dým
a krátký život s ním
hořely dlouho a hořet budou dál.
Plamen cizích vin
a já dobře vím - jako vy tu zprávu:
zemřel živý člověk
a mrtví zůstali žít.

Ticho a lidé proudí ulicí
na Václavském náměstí
si každý kousek toho ticha vzal
a Národním muzeem
s očima vypálenýma municí
vidí, jak ticho spěchá dál.

Ať po té písni nikdo netleská,
ať každý v klidu to své ticho stráví
to ticho, to ticho tiše mluvící
ať tiše dál vypráví....

Oi a skinheads

Zakázaný kousky

Text: Orlik

Zakázaný kousky

Ty hrajem nejraděj

Soudružka cenzura je mocnej čaroděj

Popletený housky

Těch je ale víc

Cenzura je koupí

A neřekne nic

Oi Oi Oi

to oi musí pryč chlapani

Oi Oi Oi

to oi musí ven

Oi Oi Oi

tak co je s tím oi chlapani

Oi Oi Oi

to oi musí z kola ven

Zakázaný kousky
jsou barometr doby
podle nich se pozná
co koho kde bolí
zakázaný kousky
těch je habaděj
soudružka cenzura
je mocnej čaroděj

Oi Oi Oi

...